ZOZOLALA

tweemaandelijks stripinformatieblad gratis februari/maart 1988 week 5 t/m 13

Kolofon

ZozoLala is een onafhankelijk stripinformatieblad dat wordt uitgegeven door Stichting Zet.El te Nijmegen
(K.v.K. S.-056803)

ZozoLala verschijnt zes keer per jaar en is gratis voor klanten van de op deze pagina vermelde stripwinkels

Nr. 37 - februari/maart 1988
(zevende jaargang)

Oplage: 7000 ex.

REDAKTIE:
Carl Bieker, Peter Kuipers, Mike Leenders, Mat Schifferstein, René Smulders, Marinia Verbeek, Wiel Weijers en Ton van der Wielen.

VASTE MEDEWERKERS:
Peter Leysen, Geert Marttin, Donald Stroomberg, Rich Thomassen en Kees Verhulst.

MEDEWERKENDEN AAN DIT NUMMER:
Andreas, Jan Bosschaert, Luc Cromheecke, Gezellig & Leuk, Henk Kuijpers, Philippe Marcelé, Dick Matena, Johan de Moor, Marc Legendre, Bert van der Meij, Giusto Pinelli (VOORPAGINA), Erika Raven, Wil Raymakers, Marcel Rouffa, J.C. Servais, Martijn Snoodijk, Jeroen Steehouwer, Jan Vervoort, alle inzenders van de Top 100 en alle makers van Blunders in 1987.

DRUK: SSN Nijmegen

NIEUW(TJE)S:
vóór 15 maart naar het

Redaktieadres:
Newtonstraat 36
6533 KG Nijmegen

KOPIJ en STRIPS worden niet geretourneerd. Stuur alleen fotokopieën!

POSTBANK: gironr. 3253937
AMRO BANK: rek. 44.06.30.959
tnv. Zet.El, Nijmegen

ABONNEMENTEN: een jaarabonnement (6 nrs) kost *f* 18,00. Een abonnement voor twee jaar (12 nrs) kost *f* 30,00. Beide zijn te verkrijgen door storting van het bedrag op bovenstaande giro- of bankrekening, met vermelding van
Abonnement ZL miv nr.....

OUDE NUMMERS: na te bestellen door storting van *f* 2,50 per exemplaar (incl. verzending) op bovenstaande giro- of bankrekening, met vermelding van de gewenste nummers.
De nummers 1 t/m 9, 14, 15, 16 en 18 zijn uitverkocht!

Niets uit de inhoud van dit blad mag worden overgenomen of vermenigvuldigd zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

©1988: het copyright voor de vormgeving, de afzonderlijke artikelen en voor de strips en illustraties berust bij de auteurs en/of de betreffende uitgeverijen.

Een goed jaar

Gelukkig nieuw jaar, wat ons betreft. Ook namens een aantal Nederlandse, Belgische en Franse tekenaars die wij vroegen om hun nieuwjaarswens dit keer ook naar ons te sturen. Wat je anders nooit te zien krijgt, publiceren we nu op onze middenpagina's.
Zelf hadden we ook een nieuwjaarsgeschenk voor onze winkeliers en andere relaties, een boekje van Bert van der Meij (wie anders?). We hebben er 200 extra laten drukken; je kunt hiervoor terecht in je stripspeciaalzaak.
We weten dat we jullie dit keer lang hebben laten wachten, maar je krijgt dan ook een dik nummer van liefst 28 pagina's, waarin een artikel over Le Tendre en zijn fraaie fantasystrip *Op zoek naar de tijdvogel*, een interview met de schepper van *De Koene Ridder*, Francois Craenhals (dat we overnamen uit een vorig jaar verschenen persdossier - met dank aan uitgeverij Casterman), de terugkeer van Den Dooier (en hoe!) en de uitslag van onze tweede Strip Top Honderd Aller Tijden, waarvoor we ruim honderd inzendingen ontvingen. En wie dacht dat *Het gele teken* nog steeds op de eerste plaats zou staan vergist zich danig! Opmerkelijk in deze ZozoLala is ook -je zag het al aan onze voorpagina- de terugkeer van Het Talent, onze rubriek voor begaafde amateurtekenaars, dit keer Giusto Pinelli uit Luik. Verdomd, wat een talent, dachten we. Maar als jullie het niet met ons eens zijn, laat het dan weten!
We zeiden het al, jullie hebben wat langer moeten wachten op dit nummer en zo vergaat het ook de voorintekenaars op het derde deel van onze Zeer Luxe Reeks, *De loden ogen* van Brecia en Oesterheld. Concludeer daaruit niet, dat we de afgelopen maanden op ons gat hebben gezeten; zelfs kerstmis is er gedeeltelijk aan gegaan. Wat 1988 gaat brengen? Wat ons aangaat: heel wat. Meer details mogen we nu nog niet prijsgeven. Dus... tot volgende keer!

M.S.

ZOZOLALA-STRIPWINKELS IN NEDERLAND

DE BOEKENHALTE
Assendorperstraat 103
8012 DH Zwolle
(038-221077)

BOEKSHOP
Grupellostraat 12
6461 EV Kerkrade
(045-459772)

BOES
Lievevrouwestraat 33
4611 JJ Bergen op Zoom
(01640-59366)

BOLSTER
Koninginnesingel 43
5911 KD Venlo
(077-5444069)

BOOKERS & STRIPPERS
Boterstraat 19
1811 HP Alkmaar
(072-121916)

'T CENTRUM
Nieuwstraat 3
2611 HK Delft
(015-144490)

'T CENTRUM
Korte Singelstraat 20
3221 GB Schiedam
(010-262584)

DUMPIE
Nieuwe Rijn 18
2312 JC Leiden
(071-126404)

EPPO
Kleine Berg 33
6511 JS Eindhoven
(040-441882)

FLATER
Grote Overstraat 12
7411 JC Deventer
(05700-19255)

FRANKA
Torenpassage 9
4811 XV Breda
(076-214153)

FRANKA
Raadhuisstraat 13
4701 PK Roosendaal
(01650-60286)

HET GELE TEKEN
Grote Oost 37
1621 BR Hoorn
(02290-18623)

LEO
Lange Kerkstraat 32
4461 JJ Goes
(01100-13194)

NOORD
Te Middellandstraat 110-C
3021 BH Rotterdam
(010-4258756)

NOORD
Zaagmolendrift 35-41
3036 JX Rotterdam
(010-4664368)
Nieuw adres

DE NOORMAN
Koningstraat 43
6811 DH Arnhem
(085-420909)

DE NOORMAN
Koningstraat 9
6511 LA Nijmegen
(080-226146)
Nieuw adres

OBELIX
Ten Katestraat 26-A
1053 CG Amsterdam
(020-855100)

PANDA
Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's Gravenhage
(070-635950)

PAULUS
Verdronkenoord 62
1811 BG Alkmaar
(072-126041)

PEP
Oude Aa 1
5701 PZ Helmond
(04920-49222)

HET PERRON
St. Janstraat 3
4331 KA Middelburg
(01180-34747)

PIET SNOT
Vismarkt 3
3511 KR Utrecht
(030-318472)

PLAATJES--BOEKJES
Herenstraat 77
1211 CA Hilversum
(035-233646)

DE RAT
Korfmakersstraat 3
8911 LA Leeuwarden
(058-151600)

RICHARD
Romb. Hogerbeetsstraat 78
1052 XH Amsterdam
(020-842923)

SJORS
Scheffersplein 1
3311 EJ Dordrecht
(078-142012)

SPIRIT
Visstraat 23
5211 DM 's Hertogenbosch
(073-145530)

DE STRIP-AAP
Kuipersdijk 66
7512 CJ Enschede
(053-305261)

TOMMY
Nieuwlandstraat 14
5038 SN Tilburg
(013-358319)
!

YENDOR
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
(010-4331710)
Voorheen Hare Kiri

ZOZOLALA-STRIPWINKELS IN BELGIË

BEO
Hopland 15
2000 Antwerpen
(03/233.25.36)

CARAPACES
Parijsstraat 6
3000 Leuven
(016/22.58.40)

DE GALLIER
Zoutstraat 11
3800 St. Truiden
(011/67.17.39)

GOBELIJN
Mechelsestraat 35
3000 Leuven
(016/23.55.86)

IDEE FIKS
A. Dansaertstraat 52
1000 Brussel
(02/512.61.52)

PIERKE
Frans van Rijhovelaan 312
9000 Gent
(091/27.70.86)

SLOEBERKE
Zwevegemstraat 11
8500 Kortrijk
(056/21.96.68)

DE STRIEP
Katelijnestraat 42
8000 Brugge
(050/33.71.12)

DE STRIPOMAAN
Brusselsesteenweg 34
1500 Halle
(02/356.15.89)
!

TISTJEN DOP
Paterisstraat 88
2300 Turnhout
(014/42.88.29)

WONDERLAND
Paardsdemerstraat 17
3500 Hasselt
(011/22.82.00)

Het Akbar-team

Akbar Aid: reddingsteam in een roerige fantasie-wereld

Velen zullen de serie "fantastische vertellingen" van Loisel en Le Tendre inmiddels opgemerkt hebben. En eenmaal gelezen zullen ze ongetwijfeld bij velen een mooi plaatsje in het wandmeubel hebben gekregen. Om nog vaak er uit gehaald te worden; om nog eens lekker weg te dromen. Je raadt het waarschijnlijk al, ik heb het hier over de queeste van Hermelijn, Bolster en de "onbekende", oftewel Op zoek naar de tijdvogel. *Verhalen die zeer tot de verbeelding spreken en die door schrijver Le Tendre vermuftig in elkaar zijn gezet, door optimaal gebruik te maken van een aantal ogenschijnlijk tegenstrijdige en moeilijk in één verhaal niet eenvoudig te combineren elementen: in* De tijdvogel *komen tederheid en ruw geweld naast elkaar voor, ernst en humor wisselen elkaar af. De intensiteit waarmee elk van deze vier elementen aan bod komt, geeft deze strip zijn kracht.*
Le Tendre, een waar verteller van sword & sorcery, weet ons mee te slepen in een wereld van magie en onbekende volkeren. En wie wil niet eens de gelegenheid hebben om lekker rond te stappen in zo'n wereld, veilig vanuit je luie stoel en de kachel roodgloeiend?
Een bespreking van de drie reeds verschenen delen van De tijdvogel *(deel 4 komt binnenkort uit - zie de Stripvoorspelling), aangevuld met een impressie van de schrijver achter deze serie, Le Tendre (uit een interview in Spot BD).*

Fantastische vertellingen

De verhalen van de reeks *De tijdvogel* zou je onder het kopje sword and sorcery kunnen plaatsen, of je zou er het stempel heroïsche fantasie-verhalen op kunnen drukken. Le Tendre zelf geeft de voorkeur aan fantastische, *wonderbaarlijke* vertellingen: "Het klinkt in mijn oren meer oosters, onvoorspelbaar; het betreft een wereld die langzamerhand voor de lezer, maar ook voor de schrijver, gestalte krijgt. Heroïsche vertellingen leg je in mijn ogen teveel de nadruk op de helden in het verhaal." Deze helden, of anti-helden (waarvan er ook één in *De tijdvogel* rondloopt), zijn zeker aanwezig in de verhalen, maar ze worden constant gemanipuleerd door hun omgeving en kunnen die omgeving onmogelijk naar hun hand zetten: het kost hen al genoeg moeite om zich uit situaties te kunnen bevrijden -vaak slechts door geluk of pure inventiviteit. Dit is het grote verschil met de "echte" heroïsche vertellingen.
Wat zijn Le Tendre's bronnen geweest? Waar heeft hij die enorme fantasie vandaan, waarmee hij Akbar, de wereld der zeven gewesten, (het toneel van de sage van *De tijdvogel*) heeft ontwikkeld?
Volgens Le Tendre zelf heeft hij een rijke fantasie, voor een groot deel opgeslagen in zijn dromen, waarvan hij vaak denkt dat hij die impressies ooit ergens uit boeken of films heeft gehaald. "Ik ben er nog niet echt in geslaagd om altijd onderscheid te maken tussen echt en imaginair", zoals hij zelf zegt. Naast dit soort dromerijen heeft hij regelmatig gesprekken gehad met bijvoorbeeld Jack Vance, onder SF-liefhebbers geen echte onbekende! Ook Tolkien heeft hem enigzins op ideeën gebracht, maar deze invloed acht hij zelf niet groot.
Zo is het goed mogelijk dat Le Tendre bij het schrijven van *De tempel der vergetelheid* (deel twee in de reeks) beïnvloed is geweest door de verhalen van Frank Herbert, de schrijver van Duin. De episode met de 'zandkaken' lijkt qua entourage zeer veel op de gebeurtenissen rond de 'wormen' in Duin. Met behulp van talloze boeken kon hij zijn fantasie op de loop laten: "De scènes in verhalen worden weliswaar in de boeken omschreven, maar je hebt alle mogelijkheid om er zelf van alles bij te verzinnen." Zijn fantasie heeft hij als tekstschrijver vooral in *De tijdvogel* kunnen stoppen, een queeste-verhaal in een fantasie-wereld.

Op zoek naar de Tijdvogel: Op één queeste kun je niet staan

De tijdvogel is een verhaal over een queeste: "Het is in grote lijnen wel te vergelijken met het graal-verhaal," aldus Le Tendre. De queeste bestaat in dit geval uit de speurtocht naar de tijdvogel. Wat is namelijk het geval? Akbar, de wereld waar we door Loisel en Le Tendre heen worden gevoerd, verkeert in groot gevaar. De boze god Ramor, die vroeger door de andere goden in zijn boosheid is beteugeld, dreigt zijn schaduw weer te leggen op Akbar. De betovering van de andere goden, waar-

DAT WAS JOUW BLOED DAT SPRAK... HET JOUWE ... NIET HET MIJNE... EN TROUWENS... ZIE... ZE LIJKT OP JE... IN ALLES... ZE LIJKT TEVEEL OP JE...
DE MAGISCHE KRACHTEN VERSCHEUREN AKBAR... ZIJ BEHEERSEN AKBAR EN ONS... ZIJ ZAAIEN VERWARRING EN TWEEDRACHT ... OM ONS TOT DE ONDERGANG TE BRENGEN...
WEES OP JE HOEDE, BOLSTER!

Hermelijn

door Ramor in een hoorn zit opgesloten, loopt snel ten einde: "In de nacht waarin het seizoen eindigt." Negen dagen zijn er nog over om de tijdvogel te vinden, die de tijd stil kan laten zetten! Het stilzetten van de tijd is namelijk nodig om de uitgebreide toverspreuken, die Ramor in zijn hoorn moeten houden, te formuleren.

„OF MISSCHIEN WEL „ DE HERSENKONING BODIAC! ZIJN IDEEËN GLIJTEN NAUW AAN BIJ DIE VAN MARA. HIJ BEVINDT ZICH DAAR ERGENS, JUIST ACHTER DIE BERGKAM.
HM.. EN KUNNEN WE HEM IN VERTROUWEN NEMEN..?
GEEN PROBLEEM. HIJ HEEFT NOG NOOIT ZIJN HULP GEWEIGERD!
HELP!
HELP ME!
MAAR?, DAT IS 'M!
WIE, DIE?
NOU JONGELUI! WAAR WACHT U OP? HELP ME!
?
BOLSTER, DAAR!
DE LLIR-KRIJGERS!!! SHAN-THUNGS TOEGEWIJDE VOLGELINGEN!!!
KIJK KIJK...
BOOS-GEMAAKT?
VLUG! IK HEB ER EEN BOOSGEMAAKT, ONNODIG OM TE WACHTEN!

Een jonge vrouw, Hermelijn, wordt door haar moeder Mara, de koningin van het Gewest van de Sluiers van Schuim, uitverkozen om de noodzaak van de queeste aan de juiste persoon over te brengen. Mara raadt haar aan Bolster, gewezen ridder, over te halen voor deze taak. Bolster accepteert, zij het met enige tegenzin, en beide "helden" ondernemen het avontuur. Al ras blijkt dat de queeste zich niet alleen beperkt tot het vinden van een tijdvogel. Allereerst moet de hoorn van Ramor zelf nog gezocht worden!! (Het is net alsof je boodschappen voor je moeder aan het doen bent! Als je toch gaat, neem dan ook nog even de hoorn van Ramor mee, die hadden we ook niet meer!). Bijna was ook nog het spreukenboek, waarmee Ramor weer betoverd zou moeten worden, verdwenen, maar gelukkig realiseerde Le Tendre zich blijkbaar dat dit wat al te complex ging worden, zodat hij deze spreukenboeken in het bezit van Mara laat. Nadat dan ook de hoorn in het bezit van Mara is gekomen, kan de eigenlijke speurtocht naar de tijdvogel beginnen. Wat zijn het voor personen die het lot van Akbar in handen hebben? Met wat voor krachten krijgen ze te maken?

Helden tegen wil en dank?

Hermelijn, (in de Franse versie heet ze Pelisse, oftewel "Pelsjasje", ongetwijfeld vanwege haar zachte voorkomen), is *niet* de aangewezen persoon geweest om de opdracht van de queeste te vervullen, maar moet de boodschap overbrengen naar de man die dat wél kan. Hermelijn vergezelt Bolster (de gelukkige!) echter onmiddellijk als deze vertrekt. Lokt het avontuur haar? Komt het door de woorden van Bolster dat dit niets voor haar is, waardoor ze meegaat? Het blijft gissen. Hermelijn is dan wel geen strijdster met brute kracht, maar is over het algemeen wel bij de pinken en dankzij haar 'Donselaar' (in het Frans: fourreux, misschien nog het beste te vertalen met "mijn bontje") is zij in staat krachten op te wekken waardoor het queeste-gezelschap aan de nodige gevaren kan ontsnappen. Wat weten we echter van Hermelijn? Ze is de dochter van de heksenkoningin, is vrij koel, zeer zelfstandig en bloedmooi. Ze heeft een zwak voor haar "onbekende" (één van de latere metgezellen), maar voor de rest krijgen we tot nu toe (na drie delen) nog weinig inzicht in deze persoon. Wat drijft haar persoonlijk om zich in deze queeste te storten, het gevaar tegemoet? Niets waardoor dit duidelijk wordt, of het moet zijn dat ze het rijk van haar moeder én tevens de rest van Akbar wil beschermen tegen Ramor (hoe nobel!).
Nee, neem dan Bolster (in het Frans: Bragon, te vertalen als "vervallen edelman", wat hij dan ook is). Mara wil de opdracht van de queeste aan Bolster kwijt, die haar enige hoop is om Akbar te redden. Het is blijkbaar slecht gesteld met het ridderbestand in Akbar, als alle hoop op deze verlopen huisvader wordt gevestigd. Althans, dat is de eerste indruk! Hoe anders ontpopt Bolster zich nadien! Eerst enigzins cynisch omdat hem iets (en iemand: Hermelijn) is opgedrongen, besluit hij de queeste aan te gaan. Later wordt duidelijk dat hij dit voor Mara persoonlijk doet; ooit heeft hij een verhouding gehad met Mara en hij vermoedt al snel dat Hermelijn wel eens zijn eigen dochter kon zijn.
Le Tendre over Bolster: "Ridder Bolster krijgt in tegenstelling tot Hermelijn in de loop van het verhaal tal van duidelijke karaktereigenschappen: opvliegend (alle bloedbanen!), humeurig, een botterik met gevoel (het ruwe-bolster-blanke-pit type), ongeduldig als hij wordt tegengewerkt, vechtlustig (het oude ridder-gevoel komt bij gevaar naar boven), en trots. Bovendien loopt hij in deze queeste nogal wat vroegere relaties tegen het lijf, waardoor zijn verleden voor ons steeds duidelijker wordt. Zo komt hij bijvoorbeeld Bulrog tegen, een vroegere (slechte) leerling van hem, die zich ook nu niet van zijn beste zijde laat zien: hij is een huurling in dienst van Bolsters tegenstanders. In het derde album, *De jager*, wordt Bolster geconfronteerd met zijn vroegere leermeester. Een dramatisch einde laat een tamelijk ontgoochelde Bolster achter, zich vermannend voor de laatste etappe. Al met al genoeg stof om deze door de wol geverfde krijger niet slechts af te beelden als een bloeddorstig mannetjesdier. Bolster geeft het verhaal body.
De derde persoon die in de loop van het eerste deel van *De tijdvogel* deel uit gaat maken van het queeste-gezelschap, is de "onbekende". Bolster en Hermelijn krijgen in moeilijke omstandigheden hulp uit onverwachte hoek in de vorm van de "onbekende" (een helm bedekt zijn hele gezicht, zodat het gezelschap hem niet herkent - inderdaad "herkennen", want ze hebben hem al eens ontmoet. Le Tendre maakt het de lezer wel erg gemakkelijk...). De "onbekende" is een vurig aanbidder van Hermelijn. Haar fraaie lijnen hebben een onuitwisbare afdruk op zijn hoornvlies achtergelaten, sinds hij haar voor het eerst zag. Hoteldebotel dus. Goed bedoeld, maar stuntelig, het gevaar zoveel mogelijk vermijdend en nogal 'horny' blijft hij bij Hermelijn en gaat mede op zoek naar de tijdvogel.
Het ligt in de lijn der verwachtingen dat een ontknoping in het laatste verhaal (deel vier: *Het ei der duisternis*) zal volgen, maar veel meer zullen we van deze knakker ook niet te weten komen.

JE LAAT ME IN DE STEEK EN DAN MAAK JE VAN DE GELEGENHEID GEBRUIK OM JE HAND OP TE HEFFEN TEGEN JE DOCHTER! LAFAARD!
IK WAAR-SCHUW JE DAT...
BENOE! JE MET JE EIGEN ZAKEN, KLEINTJE... HAM...
...DAT... IK MIJN BEVEL TERUGVIL...
De 'onbekende' en Bolster

Tenslotte Bulrog. Deze krijger is in het begin een vijand van de groep, maar later sluit hij zich bij het gezelschap aan; het lijkt alsof hij uiteindelijk het belang van het slagen van de queeste onderkent. Menigmaal zal hij de groep redden van dreigend gevaar, maar door zijn zwijgzame karakter is zijn houding voor de overigen niet helemaal duidelijk. Bulrog is eigenlijk het prototype van de kansarme jongere: eenmaal een fout begaan betekent dit het voortdurende wantrouwen van de rest van het gezelschap. Wát hij ook doet om het goed te maken.

Bulrog, Bolster en de 'onbekende'

In feite is het alleen Bolster die in deze reeks verhalen "karakter" krijgt en die de rest bij elkaar houdt. De anderen zijn elk met een of andere eigenschap onmisbaar in het gezelschap en zodoende verschilt een dergelijk gezelschap niet veel van andere combinaties van helden of anti-helden in andere strips.
Twee van de zojuist beschreven personages maken overigens hun rentree, daar er al eerder een versie van dit queeste-verhaal (met Hermelijn en Bolster) door Le Tendre en Loisel gemaakt is. Deze versie is in zwart-wit in het Franse tijdschrift "Imagine" verschenen, in de tweede helft van de jaren '70. Het verhaal, dat aanmerkelijk bondiger is dan de huidige versie, wordt daar nog opgehangen aan de naam: Hermelijn. De schrijvers moeten blijkbaar tijdens of na het maken van dit verhaal hebben gedacht dat Hermelijn toch te weinig 'body' heeft voor dit verhaal (laat de "onbekende" dit niet horen) en dat Bolster ook méér in aanmerking zou komen voor een hoofdrol. Wellicht is dit de reden geweest dat tekenaar en schrijver een nieuwe en meer uitgebreide verhaalopbouw zijn begonnen. Een groot aantal verhaalelementen blijkt in de Imagine-versie al te zijn verwerkt, maar werden vergeleken met de huidige versie, nogal abrupt geïntroduceerd en onvolledig uitgewerkt. Het eerste verhaal, *De hoorn van Ramor*, werd in de oude versie in vijf pagina's er doorheen gejaagd! Van Bulrog en de "onbekende" is nog geen spoor te bekennen. De huidige versie wint veel aan duidelijkheid en weet ook andere aspekten zoals humor in het verhaal te betrekken.

Links: Een pagina uit de oorspronkelijke zwartwit-versie van de Tijdvogel (uit "Imagine" no.2, mei 1976). De kennismaking met Bodiac loopt heel anders dan in het album.

Humor

In de inleiding werd het al gezegd: deze strip biedt naast het avontuur ook een flinke dosis humor. Waarin komt die naar vo-

ren? Ten eerste in een aantal figuren, waarvan die van de "onbekende" en Sot, de heerser van de rivier de Valse, wel de twee voornaamste zijn. Het zijn niet zozeer de uitlatingen van de "onbekende" als wel zijn onbeholpen gedrag, in alles wat hij doet, dat ons in de lach doet schieten. Van begin tot eind is dit avontuur een lijdensweg voor hem. Hij leeft lange tijd zonder te eten, omdat hij zijn helm van Hermelijn niet af mag doen (met als argument dat hij zó verleidelijk blijft voor haar), krijgt last van buikkrampen, ziet flink wat af tijdens het reizen, wordt verkouden door een ongewild bad, valt in putten, verliest zijn laarzen, en krijgt op zijn donder van Bolster. Het 'gekanker' is niet van de lucht en wordt op vaak zeer cynische wijze geuit. Op de vraag van Bulrog wat er is gebeurd (p. 46, *De jager*) antwoordt de "onbekende": "Oh, niets bijzonders, gevechten, achtervolgingen, uitputting, honger, bevroren voeten, knokpartijen en verzoeningen, om maar te zwijgen van de erotische aspekten; maar we zijn er, zoals je ziet!" Vermakelijk zijn eveneens de momenten waarop de "onbekende" kan genieten van Hermelijns erotische uitstraling: ineens is hij weer vol goede moed!!
Sot (in het Frans: Fol de Dol; hierin zitten zowel de woorden 'gek' als 'bedrog') houdt regelmatig het hele stel flink voor de gek met zijn abrupte verschijningen en zijn raadsels. Tot groot vermaak van Sot (hij ligt zo af en toe dubbel van het lachen) kost het het gezelschap heel wat moeite om die raadsels op te lossen. Dit laatste tot grote voldoening van Sot, die dan weer vertrekt met een laatste groet - Doudi Doudi!
Dit grappige mannetje vormt weliswaar een reële bedreiging voor de levens van onze vrienden -hij laat ze bijna verdrinken- maar is een komische schakel tussen het ene en het andere avontuur:hij zet ze immers meerdere malen op het pad van de queeste. Tot slot geven de verzinsels en uitdrukkingen van Le Tendre een komische uitstraling aan de verhalen. Wat te denken van termen als "seizoen van de lage lusten", waarin sommige tegenstanders het helemaal op hun heupen krijgen alsze Hermelijn zien. Of: "Achteruit, loodkont", wanneer Bolster een geharnaste krijger overhoop loopt. En het "Ik heb er genoeg van" van de "onbekende", dat op heel wat pagina's terugkomt. Het zijn enkele, uit de context gehaalde voorbeelden, maar met een duidelijke relativerende funktie voor waar het allemaal om draait: de queeste.

Race tegen de klok

De stijl van tekenen is mistig, groezelig te noemen; zeker in de eerste twee delen is het gebruik van stippellijnen en uitgekrast lijnenwerk zeer funktioneel voor de geheimzinnigheid en onbekendheid van een heleboel elementen uit deze serie. Zo komt bijvoorbeeld de naam 'Gewest van de sluiers van schuim' uitstekend tot zijn recht: je hebt bijna de neiging om een keer over de pagina's te wrijven om een iets helderder beeld te krijgen van wat er allemaal in de platen gebeurt. In het derde boek wordt het gebruik van deze techniek echter minder. De tekeningen zijn helderder, soms ook eenvoudiger weergegeven. De groezeligheid die de verhalen voorheen kenmerkte, komt slechts op enkele momenten terug. Je krijgt bijna de indruk dat het duo Loisel en Le Tendre met dit album sneller klaar wilde zijn: het verhaal is weliswaar zeer goed uitgewerkt en sommige platen winnen inderdaad meer door hun eenvoud of symboliek (zoals de geheven bijl op p. 7 en p. 60 van *De jager*), maar toch staat dit verhaal in contrast met de vorige twee boeken. Bovendien begint dit album met de woorden dat "er nog maar vier dagen te gaan zijn", terwijl het vorige boek afsloot met "nog maar zeven nachten voordat Ramor ..." Moeten we dan maar veronderstellen dat onze 'helden' in de tussenliggende tijd hun bivak hebben geslagen om van hun zuurverdiende rust te genieten?
Het lijkt erop alsof Loisel en Le Tendre deze reeks toch sneller willen afsluiten dan oorspronkelijk de bedoeling was! Geen zeven delen zoals aangekondigd was, ook geen negen (een album voor elke dag die de helden hadden!). Toch niet getreurd want Loisel en Le Tendre hebben nog twee cycli gepland

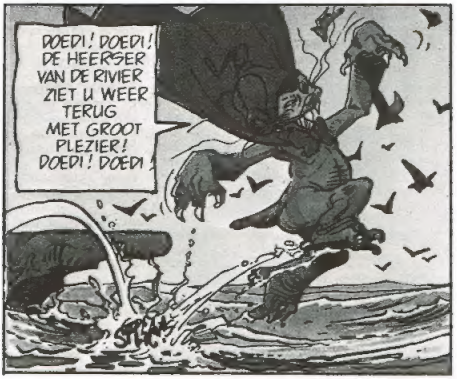

Sot, heerser van de rivier De Valse

die als vervolg gelden op *De Tijdvogel*. Le Tendre: "Eén van die reeksen zal nader ingaan op de centrale figuur: Bolster. Er zijn genoeg verhalen rondom deze ridder te bedenken,bijvoorbeeld zijn jeugd, gesitueerd in een riddertijd, waarbij de mogelijkheid bestaat, dat we zijn eerste ontmoetingen met Bulrog en zijn meester (de Jager) uitwerken."
Le Tendre zal niet alleen met deze reeks in de weer zijn. Bij een aantal andere verhalen is hij eveneens betrokken. Zo heeft hij de hand gehad in *De handschoenen van Taŧ Dor*, eveneens een sword & sorcery verhaal. Daarnaast schrijft hij scenario's voor de fraaie serie rondom *De lotgevallen van Julius Antoine* en is eveneens betrokken als scenarist bij de reeks *Jérôme K. Jérôme Bloche*. Bovendien werkt hij met diverse Franse auteurs aan andere verhalen die (nog) niet in het Nederlands zijn verschenen. Behalve een korte opmerking over *Taŧ Dor* gaan we hier niet verder in op het uitgebreide werk van Le Tendre. Het valt buiten het thema van sword &sorcery,
Taŧ Dor is een oppervlakkiger fantasieverhaal dan *De tijdvogel*-reeks, ofschoon je in de tekeningen en de fantasie die eruit straalt weer Le Tendre's geest kunt herkennen. Het verhaal biedt jammer genoeg te weinig; ondanks dat de eerste platen door mysterie en dreiging pure klasse vertonen, eindigt het verhaal in een sprookjesavontuur van '13 in een dozijn': het moet het zonder de voortreffelijke humor stellen die in *De tijdvogel* tot uiting komt. Het juffertje, de gezellin van de held, is overigens van een heel ander kaliber dan Hermelijn en heeft meer weg van de doorsnee Tina-covergirls: mooi, onschuldig en geen rol van betekenis.
De tijdvogel heeft wat dat betreft een veel volwassener imago en in de gebeurtenissen, die misschien niet geheel onvoorspelbaar zijn, zit genoeg diepte en inhoud.

Het is te hopen dat het vierde album uit *De tijdvogel*-reeks de gebeurtenissen tot hun recht laat komen, zonder dat er sprake is van de 'punt' die er zo noodzakelijk achter moet worden gezet. Kijk eens, als het allemaal echt zo precair wordt en Ramor zijn hoorn dreigt uit te komen (omdat de tijd niet stilgezet kan worden), waarom dan niet op een andere manier eerder ingegrepen? Uiteraard geef ik onmiddellijk toe dat het getuigt van weinig charme en zeker weinig sword & sorcery-elementen, maar ik blijf er bij dat een goede klodder sneldrogend cement best op zijn plaats zou kunnen houden; Hoppa, Bolster genietend van zijn vut, Mara niet overspannen, enz., enz. Het is maar 'n idee. Doudi, Doudi!

Carl Bieker

Bolster

Het Talent: Giusto Pinelli

Jullie weten het waarschijnlijk wel, ZozoLala is oorspronkelijk opgezet als stripinformatie- en amateurstripblad. Het amateurisme is ZozoLala nu min of meer ontgroeid, hoewel het blad nog steeds tot stand komt dankzij de vrijwillige inspanningen van een aantal stripliefhebbers. Wat betreft tekenwerk heeft de redaktie ervoor gekozen alleen nog professionele of semi-professionele strips te plaatsen. Vorig jaar hebben jullie pagina's van Thomas Rindt *van Raven en Rouffa,* Bob Marone *van Conrad en Yann,* Cori de scheepsjongen *van Bob de Moor en* Mort Cinder *van Breccia en Oesterheld kunnen lezen, naast wiek werk van Milton Caniff, Windig en De Jong, Henk Kuijpers en Bert van der Meij. Kwaliteitswerk, maar wel allemaal van de hand van (bijna) gevestigde auteurs. ZozoLala zal echter ook in de toekomst werk blijven publiceren van beginnende professionals, amateurs met veel talent, kortom: Talent. Na Bert van der Meij, Marinus van de Werf en Jeroen Steehouwer presenteert ZL nu met gepaste trots Giusto Pinelli, een Franstalige Belg, die ons zijn werk heeft voorgelegd. Klasse, deze Pinelli, maar de uitgevers laten het afweten...*

Giusto Pinelli werd in 1960 geboren in Gay-les-Piéton, bij Charleroi. Van 1980 tot 1983 volgde hij een opleiding aan de Académie des Beaux Arts in Luik, daarna vervulde hij zijn dienstplicht. Vanaf het begin wilde hij strips maken. Pinelli: Zelfs mijn werkstukken op de akademie waren strips of bijna strips. Ik heb steeds verhalen willen vertellen.

Pinelli's verhalen hebben een sterk autobiografisch karakter.
Ik maak voortdurend aantekeningen. Ik heb van die kleine zakboekjes bij me waar ik dingen in opschrijf, dingen die me raken, sommige zinnen die ik hoor. In mijn verhalen verwerk ik alles wat ik beleefd heb, met enige vrijheid natuurlijk.

Hoe schrijf je een verhaal?
Een verhaal schrijf ik rond drie, vier sterke scènes. Ik schrijf een verhaal niet van voor naar achter, maar ik komponeer het rond bepaalde gegevens. Ik zie veel verband tussen de manier waarop ik een stripverhaal maak en de manier waarop films of video gemaakt worden: de shots, de montage...

Heb je een scenario klaar voor je begint te tekenen?
Nee, ik improviseer, maar ik weet wel waar ik naar toe wil.

Hoe ga je met tekenen te werk?
Ik gebruik veel foto's. Als ik door Luik loop, heb ik vaak mijn fototoestel bij me en de personages die ik teken heb ik meestal gefotografeerd. Ik hou niet van schetsen; wat ik teken zet ik direkt in inkt.

Dan werk je waarschijnlijk nogal snel.
Het tekenen doe ik tamelijk snel, ik maak zo'n twintig pagina's per maand. Ik ben eigenlijk de hele dag bezig met mijn verhalen, hoewel ik maar een uur of twee zit te tekenen. Ik ben op dit moment bezig met mijn zesde boek.

Vijf boeken dus, maar je werk is nog nergens gepubliceerd.
Nee, behalve in enkele Franstalige fanzines. Ik heb, geloof ik, iedere Belgische, Franse, Nederlandse, Engelse en Spaanse uitgever aangeschreven. Ze weigeren allemaal: vanwege het niet-populaire karakter, vanwege de erotische scènes of stomweg omdat ik nog geen naam heb en dus ook niet zal verkopen.

Het lijkt me erg moeilijk om te blijven werken als je strips niet gepubliceerd worden.
Ja, ik voel me ook steeds verder in een vergeetput zakken. Het gaat gewoon niet goed in de stripwereld. Er is geen plaats voor vernieuwing, zoals een jaar of tien geleden. Er is in de strip geen avant-garde, zoals dat in de film het geval is, of je komt bij de fanzines terecht.

In je strip Gorilla-Gorilla, *waarvan we in ZozoLala een stuk publiceren, komen bestaande personen voor. Zo interviewt de ik-figuur op een gegeven moment de tekenaars Juillard en Convard. Je portretteert hen niet al te sympathiek.*
Wat me bij auteurs als Juillard en Convard stoort is dat zij pretenderen dé stripauteurs te zijn, de mensen die de strip vernieuwen. Maar zij maken alleen strips volgens een populaire formule, ze zijn zelf nooit betrokken bij wat ze maken. Afgezien daarvan vind ik wel, dat Juillard fantastisch kan tekenen...

Heb je nog andere bezigheden dan het maken van strips?
Ik heb zojuist een voorlopige aanstelling gekregen voor een avondcursus striptekenen aan de kunstacademie hier. Ik geef die cursus samen met Nic Broca, die daar leraar is. Nic Broca let vooral op de animatie en ik leg me toe op het spelenderwijs laten ontdekken hoe je in strips je verhalen kunt vertellen, de experimentele kant.

Hoe bevalt het je in Luik te wonen?
Vanuit leeroogpunt is het wat beperkt, maar het is wel heel gezellig. Het is klein, dus je kent al snel heel wat kunstenaars, theatermensen, enz. Maar als ik geld zou hebben, zou ik op reis gaan, naar Parijs, Barcelona...

Op de volgende pagina's publiceren we een gedeelte uit de strip *Gorilla-Gorilla.* (Vertaling strip: Mat Schifferstein en Hedy Stegge).

M.S.

Feeding Frenzy
GORILLA-GORILLA IV

Als haaien bloed ruiken, schieten ze af op alles wat beweegt... Twee meisjes uit Brussel - Carole en die ander - zijn ook zo bovenop mij gesprongen... Ze wilden mijn pik... Ze hongerden naar sex...

Door Luik scheuren... Smalle straten... fel licht... Hier is de winter voorbij Even mijn fototoestel halen... mijn oude Yashica...

Een brief van Tina in de bus... Die zin van P. Michaels "There is no president Paris is a noise There is no china..."

Al die jaren die ze nu in Canada is... Tijd om alles te vergeten

Net tijd genoeg om een kop koffie met Paul te drinken... Een terrasje, warmte... Niet meer bewegen... Waar heeft hij het over ?

OP 2300 METER EINDELIJK GELUKKIG... VER WEG VAN DE BLEEKSCHETEN IN NEW-YORK EN PARIJS... IN 1947... DAARNA SCHRIJFT HIJ "DESERT"... DAAR IS ALLES GEBEURD...

Niet meer bewegen... Luik... Je verroert je niet in Luik... Hagedis in de zon...

WAAR HAALT PAUL AL DIE VERHALEN VANDAAN ?
"DESERT" MOET JE ECHT EENS HOREN. VAN STRAVINSKY EN HEEL WAT ANDEREN BLUFT NIKS OVER...
Ik no terug naar Brussel...

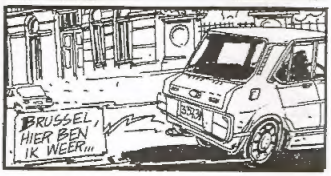

WAT EEN STORTREGEN !! GOEIE GENADE!!
IK HEB NOG EEN UUR VOORDAT DIE TWEE KLOOTZAKKEN ER ZIJN !!
MAAR WAT IS DIT ?
DIE VREEMDE GEUR !! ?
TERVUREN !! DAAR HEBBEN ZE DE DINOSAURIËRS NEERGEZET DIE IN BERNISSART GEVONDEN ZIJN !!
EEN ONTSMETTINGS MIDDEL ?
?
IK BEN HIER AL EERDER GEWEEST !! HEEL VROEGER, MET MIJN VADER !!
IK KNEEP 'M FLINK !!
PAUL EN ZIJN MEXICAANSE WOESTIJN !! DAAR HEBBEN ZE DE GROOTSTE VLIEGENDE HAGEDIS GEVONDEN !!
JA, MET MIJN VADER !! TOEN IK KLEIN WAS

ALS EEN TERUG-KEERENDE Ddroom ...
RARE BEESTEN ...
EEN ONAAN-GENAME DROOM ...
DIE GROTE SLANG ... HIER BLIJF IK NIET ...
NEE. IK KAN NIET ... M'N AF-SPRAAK ...
ZITTEN ... KALM WORDEN ... NIET MEER BEWEGEN ...
AL DIE HAGE-DISSEN ...
Pteranodon ... Een vleugelwijdte van 15 meter ... Enorm ... De pre-Colombianen spraken over Quetzalcoatl ... Al die herinneringen ...

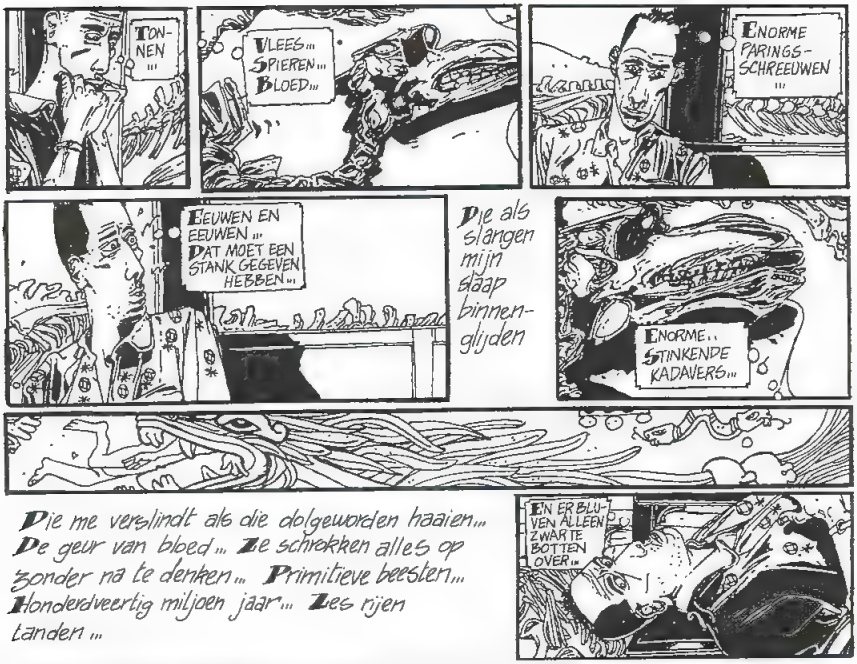
TONNEN...
VLEES... SPIEREN... BLOED...
ENORME PARINGS-SCHREEUWEN...
EEUWEN EN EEUWEN... DAT MOET EEN STANK GEGEVEN HEBBEN...
Die als slangen mijn slaap binnenglijden
ENORME... STINKENDE KADAVERS...

Die me verslindt als die dolgeworden haaien... De geur van bloed... Ze schrokken alles op zonder na te denken... Primitieve beesten... Honderdveertig miljoen jaar... Lees rijen tanden...

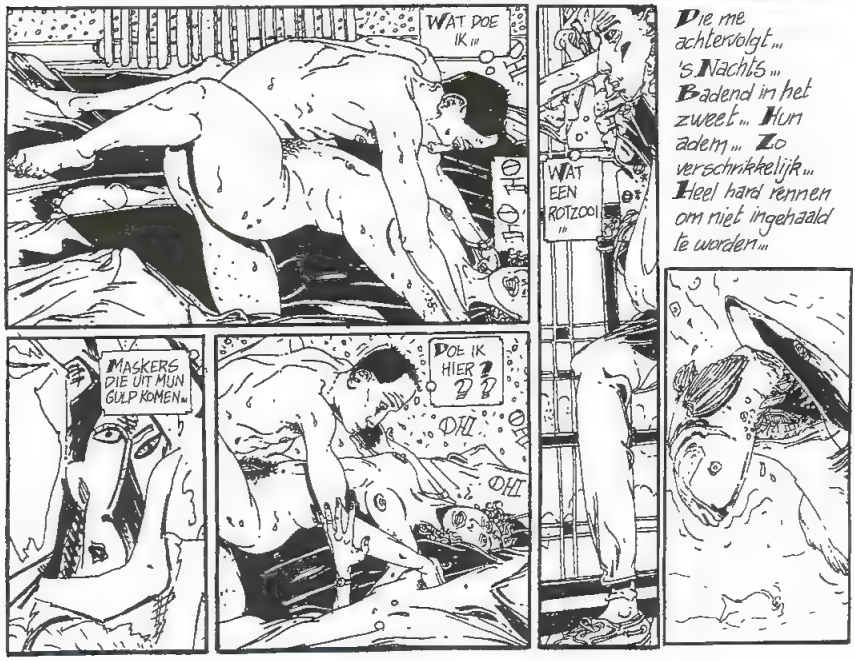

Die me achtervolgt... 's Nachts... Badend in het zweet... Hun adem... Zo verschrikkelijk... Heel hard rennen om niet ingehaald te worden...

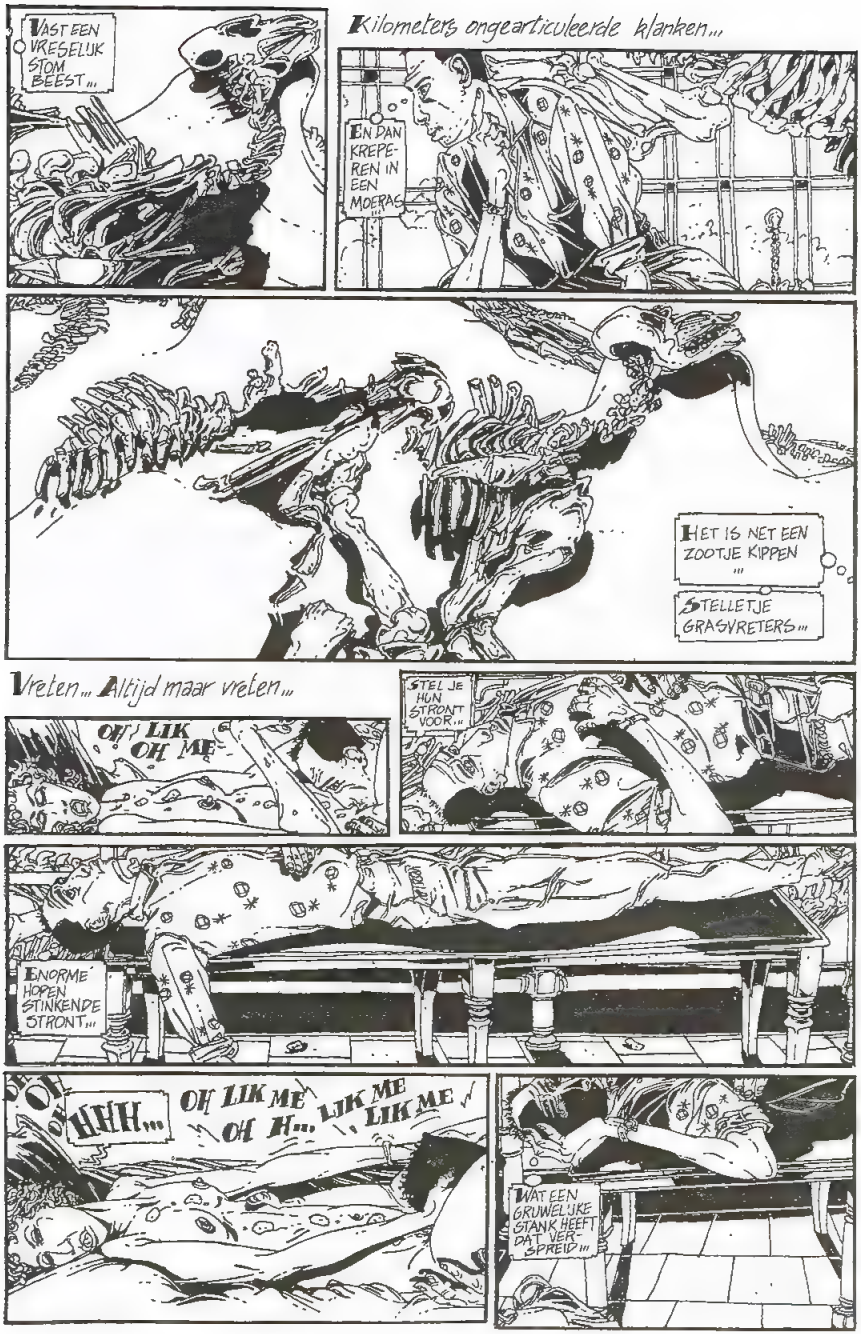
VAST EEN VRESELIJK STOM BEEST...
KILOMETERS ONGEARTICULEERDE KLANKEN...
EN DAN KREPEREN IN EEN MOERAS...
HET IS NET EEN ZOOTJE KIPPEN...
STELLETJE GRASVRETERS...
VRETEN... ALTIJD MAAR VRETEN...
OH LIK OH ME
STEL JE HUN STRONT VOOR...
ENORME HOPEN STINKENDE STRONT...
HHH... OH LIK ME OH H... LIK ME LIK ME
WAT EEN GRUWELIJKE STANK HEEFT DAT VERSPREID...

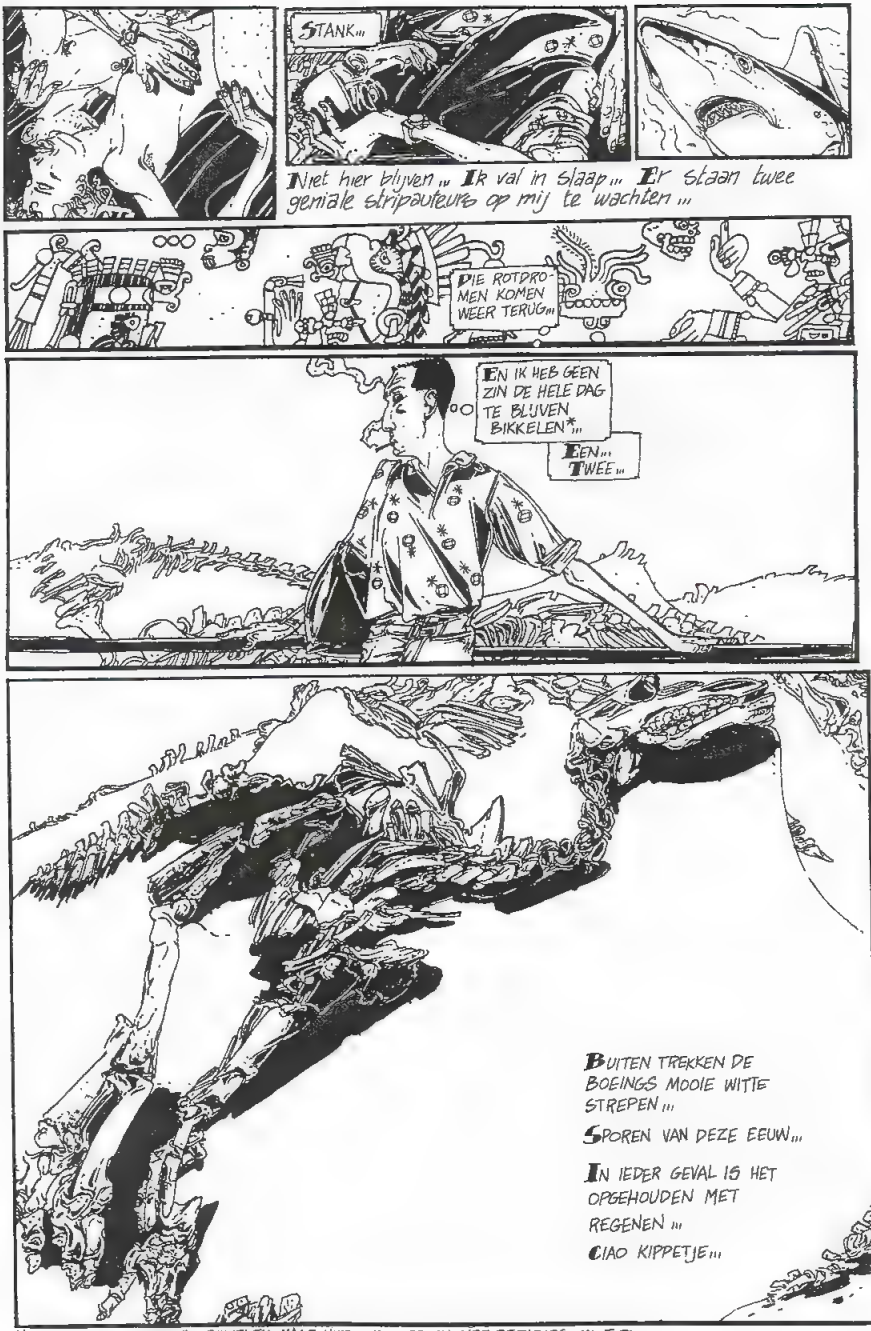
STANK...
Niet hier blijven... Ik val in slaap... Er staan twee geniale stripauteurs op mij te wachten...
DIE ROTDROMEN KOMEN WEER TERUG...
EN IK HEB GEEN ZIN DE HELE DAG TE BLIJVEN BIKKELEN*...
EEN... TWEE...
BUITEN TREKKEN DE BOEINGS MOOIE WITTE STREPEN...
SPOREN VAN DEZE EEUW...
IN IEDER GEVAL IS HET OPGEHOUDEN MET REGENEN...
CIAO KIPPETJE...

* "JOUER AUX OSSELETS": BIKKELEN, MAAR HIER OOK: SPELEN MET BEENTJES, KOOTJES.

De Beste Wensen voor '88

met de Hoop in de RU
en het Hart op de
schouder.

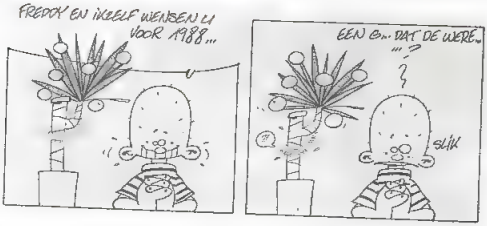

WÈÈÈÈÈÈÈH
SKRONTS!
MJAM
SMAK
SKRONTS!
BOES

BESTE WENSEN

Jan Vervoort

KASPER-GASPARD DE LA NUIT

BONNE ET HEUREUSE ANNÉE CHERS PETITS AMIS!
HARCELÉ

HOOPVOL, GEZOND EN GELUKKIG...
1980

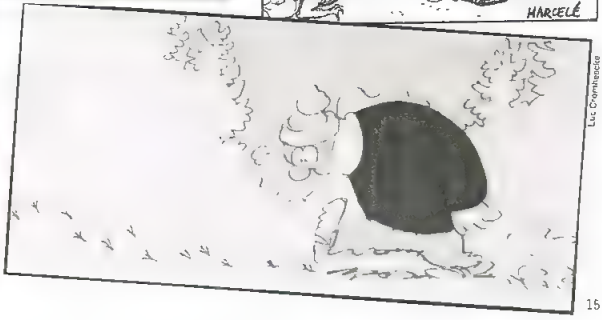
Luc Cromheecke

En dan nu: De Koene Ridder

François (Sylvain Constant Armand) Craenhals werd geboren op 15 november 1926 te Elsene (Brussel). Na de lagere school volgde hij een technische opleiding en 's avonds bezocht hij een tekenakademie. Op 15-jarige leeftijd werkte hij als werktuigbouwkundige in een werkplaats, maar zijn passie voor het tekenen liet hem niet los: hij publiceerde een aantal cartoons en tekende vervolgens zijn eerste strips voor HEROIC-albums, o.a. Kran. *Omstreeks 1951 ging Craenhals voor KUIFJE werken. Na een aantal korte verhalen en illustraties gemaakt te hebben, publiceerde hij de avonturen van* Renaat en Cnristiane, *(1951-1952),* Pom en Teddy *(1953-1963),* Delta *(1960) en* De Koene Ridder *(1968 tot heden). Naast zijn werk voor KUIFJE leverde François Craenhals diverse bijdragen aan andere tijdschriften, kranten en boeken. Voor Casterman tekent Craenhals de succesvolle stripserie* De 4 Helden, *op scenario's van Georges Chaulet.*

We willen het in dit gesprek voornamelijk hebben over uw strip De Koene Ridder. *Had u, voordat u aan* De Koene Ridder *begon, al veel andere strips gemaakt?*
François Craenhals: Voor *De Koene Ridder* heb ik *De Avonturen van Pom en Teddy* getekend, een aantal korte verhalen en illustraties gemaakt en zeker ook zo'n 242 pagina's religieuze strips getekend.

U bent al vroeg bij Kuifje-weekblad terechtgekomen?
FC: Ja, toen ik er kwam als jonge tekenaar heb ik een soort stage moeten lopen van anderhalf jaar. Je zat dan in de redaktie van het blad en verzorgde illustraties bij de verhalen, schreef de titels -dat werd toen nog allemaal met de hand gedaan- en je kwam vaak op de drukkerij, zodat je het vak een beetje leerde kennen. Ik geloof dat ze dat nu niet meer doen met jonge tekenaars... het is wel jammer. Toen ik daar kwam was ik de opvolger van Bob de Moor en na mij kwam Tibet.

U hebt voor Kuifje eerst een aantal korte verhalen gemaakt, voordat u met Pom en Teddy *begon?*
FC: Die korte verhalen vormden een deel van je stage; op de redaktie deed je illustratiewerk, thuis maakte je de korte verhalen om je in het maken van strips te oefenen.

Waarom bent u met Pom en Teddy *gestopt?*
FC: De sfeer van de strip was veranderd; de *Pom en Teddy* van *De Held van Ardabhad* waren niet meer de kinderen van de eerste avonturen. Ik heb mij langzaam van hen losgemaakt.

Het idee van een ridderstrip had u al voordat u met Pom en Teddy *begon?*
FC: Ik heb al heel lang een ridderstrip willen maken, maar helaas was Funcken mij voor. Op een gegeven moment zag ik op de redaktietafel een krabbeltje van Macherot liggen met het idee een ridderstrip te maken met als hoofdpersoon een gemaskerde ridder, die in zijn eentje het onrecht bestreed; iemand die niemand kende behalve de lezers... een soort Zorro dus. Ik ben toen onmiddellijk naar de hoofdredakteur gegaan en zei: Dit is geknipt voor mij. Maar hij zei: Dat kan niet, ik heb het al aan Funcken gegeven. Dat werd dus *De Witte Ridder*, en daardoor heb ik *De Koene Ridder* moeten uitstellen.

In het eerste verhaal is Roland, alias De Koene Ridder, eigenlijk nog een kind. Hebt u bewust voor zo'n jong iemand gekozen om aan te sluiten bij het jeugdige publiek van Kuifje?
FC: In eerste instantie wel, maar ik maak mijn verhalen eigenlijk niet voor een bepaald publiek; ik heb niet bepaalde lezers in gedachten.

Was u vanaf het begin van plan Roland ouder te laten worden?
FC: Ja, mijn eerste idee was dat van een familie, die een heel stuk geschiedenis meemaakt, maar dat had Sirius in zijn Timoer-reeks al gedaan. Roland wordt in ieder album 2 à 3 jaar ouder.

Is Roland voor u zomaar uit de lucht komen vallen, of heeft u het personage gemodelleerd naar mensen die u kent?
FC: Bij het scheppen van Rolands uiterlijk heb ik een vriend van me in gedachten gehad en wat zijn karakter betreft -hij is nogal opvliegend, en doet dan nogal stomme dingen- heb ik ook steeds aan iemand gedacht.

U hebt de avonturen van De Koene Ridder *in de vroege Middeleeuwen gesitueerd. Maakt u veel gebruik van documentatiemateriaal?*
FC: Wel veel, maar ik werk niet zo precies als bijvoorbeeld Jacques Martin, dat zou ik niet kunnen. Martin is gebonden aan zijn precieze documentatie; ik neem meer vrijheid. Ik moet wel zeggen dat ik de grootste bewondering heb voor de manier waarop Martin en zijn leerlingen Pleyers en Chaillet te werk gaan... als ik naar die prachtige plaatjes kijk. Maar in de eerste plaats is er bijna geen materiaal over de periode van de 6de tot de 11de eeuw, in tegenstelling tot de 13de en de 14de eeuw, waarover veel meer bekend is, en in de tweede plaats wil ik niet verlamd raken door de historie; het vernaal is voor mij het belangrijkste.

Zijn de kastelen die u tekent bestaande gebouwen of hebt u ze zelf ontworpen? Maakt u gebruik van maquettes?
FC: Nee, ik maak geen maquettes. Soms bestaan de kastelen echt en soms verzin ik ze zelf. En daar maak ik ook wel eens fouten bij, zoals het toevoegen van ronde torens, wat hier pas na de Kruistochten gebeurde.

Of een ander voorbeeld: de blazoenen op de schilden van de ridders die op het toernooi komen in het album De Voorvechter van de Koning?
FC: De meeste zijn authentiek, hoewel de personages zelf natuurlijk weer verzonnen zijn. Maar de regels voor het toernooi zoals ik die vermeld, zijn pas op een later tijdstip on-

OPEENS BARST DE KONING IN WOEDE UIT
NOOIT ZUL JE VOLDOENDE GESTRAFT KUNNEN WORDEN VOOR DE VERNEDERING DIE JE MIJ HEBT AANGEDAAN TOEN MIJN DOCHTER MIJ VOOR JOU VERLIET.

getekend; dat hoeft echter geen probleem te zijn, want die regels konden op die manier natuurlijk al langere tijd in gebruik zijn.

U laat in uw strip ook verschillende manieren van vechten zien, in verschillende milieus en verschillende streken. Wat de gevechten betreft is er een opmerkelijk aspekt: vanaf het begin zijn er heel harde scènes te zien, zoals een zwaard, dat iemand door zijn arm gestoken krijgt. Andere zaken in de strip lijken toch gericht op een jeugdig publiek?
FC: Nogmaals, ik denk niet dat *De Koene Ridder* een kinderstrip is. En wat het geweld betreft: is zo'n gevecht met de blanke wapens geweldadiger dan iemand in een net pak, die op de knop drukt voor de lancering van een atoombom?

Roland is gemodelleerd naar bestaande mensen; geldt dat ook voor Arthus?
FC: Arthus is gebaseerd op een stem, een zware stem van een akteur tijdens een hoorspel, "La Reine Morte de Monterlant". Die stem heeft mij het idee gegeven van Arthus.

Arthus is naast Roland ongetwijfeld de meest boeiende figuur in de strip. Zijn naam doet wel denken aan Arthur, de lemendarische koning van de ridders van de ronde tafel, maar hij is niet de goudeerlijke, nobele koning. Arthus is egoïstisch en op macht belust.
FC: Ja, hij is iemand met enorm veel macht, en hij heeft de mentaliteit dat je in naam van de macht álles kunt doen. Hij ondervindt slecht af en toe weerstand, met name van Roland.

Hij staat de verhouding tussen Roland en zijn dochter Gwendoline ook genadeloos in de weg. Zal het ooit nog eens iets worden tussen die twee, of houdt de strip dan op te bestaan?
FC: Ik ben bang van wel ja. Maar eerlijk gezegd weet ik het gewoon niet, hoe het verder moet.

De driehoek Roland-Arthus-Gwendoline is, denk ik, het kernthema van de avonturen van De Koene Ridder; *Roland voert met Arthus een voortdurende strijd om het bezit van Gwendoline, het vrouwelijke element. En niet alleen om Gwendoline, maar ook om de macht: teminste, zo voelt Arthus dat. Als hij Gwendoline aan Roland geeft, staat hij ook zijn troon af aan Roland. Als we er verder rekening mee houden dat er geen moederfiguur in het verhaal speelt (Rolands moeder is gestorven,*

evenals Arthus' vrouw... naar we mogen aannemen) en verder dat de vader van Roland eerstens als twee druppels water op Arthus lijkt en verder geen rol van betekenis speelt, dan mag duidelijk zijn dat er binnen de driehoek Roland Arthus-Gwendoline een Oidipouscomplex zonder uitgevochten. Roland en Arthus voeren een strijd om de vrouw en de macht.
FC: Ja...

Wat trekt u aan in de Middeleeuwen?
FC: Voor vele mensen zijn de Middeleeuwen alleen: een kasteel, een martelkamer, een vergeetput en de arme horigen. Maar de tijd was veel interessanter: een heer had niet alleen horigen in dienst, die voor hem werkten; de heer moest ook voor de kinderen van de horigen zorgen, bijvoorbeeld. En de vrouwen hadden toen meer te zeggen dan de mannen; er was een soort matriarchaat. De vrouw, die thuis was, regelde alle zaken en had alle verantwoordelijkheid. Maar de verhalen van *De Koene Ridder* zijn een soort western voor mij, met ridders, rovers, enz.

U laat Roland ook heel wat rondreizen. Is daar niet veel dokumentatie voor nodig? Of bent u zelf overal geweest waar u de verhalen laat afspelen?
FC: Ik ben al in geen twintig jaar meer op vakantie geweest. Ik ben natuurlijk wel in de Ardennen geweest, waar Rastigne ligt en ik ben in Ierland geweest, wat ik in de *Misthoorn*

ALLEEN IK BEGREEP WAT JE ZEI! DIE NICHT VAN WILFRIED IS AL VERTROKKEN, BELOOND MET EEN RUIME BRUIDSCHAT. WILFRIED ZAL ERVOOR ZORGEN, DAT NIEMAND OOIT MEER VAN HAAR ZAL HOREN

verwerkt heb. Mijn vernalen steunen dus op mijn dokumentatie en je hebt nogal wat nodig: meestal gebruik ik maar ééntiende van alle materiaal dat ik verzameld heb. Maar ik heb al gezegd dat er niet zoveel te vinden is over de tijd waarin *De Koene Ridder* zich afspeelt. Ook het nieuwe verhaal, dat zich in India gaat afspelen, leverde problemen op: in de Indiase cultuur zijn weinig oorlogsscènes vastgelegd. Je zag wel eens goden die met elkaar in gevecht waren, maar de meeste kunst richt zich op vrouwen en erotiek. Maar soldatenkledij, ho maar. Na dit vernaal zal Roland weer terugkeren naar huis.

Hebt u al ideeen over wat daar zal gebeuren?
FC: Joeri Torov zal in ieder geval opduiken, omdat koning Arthus hem de hand van Gwendoline beloofd heeft.

Werkt u al vooruit, ik bedoel: weet u, als u het ene album maakt al wat er in de volgende zal gaan gebeuren? Je ziet soms bepaalde personages terugkeren...
FC: Ik heb ideeën genoeg, in ieder geval nog voor 2 à 3 verhalen. Maar sommige ideeën zijn vaag; ik begin pas een verhaal van *De Koene Ridder* uit te werken als ik bezig ben een verhaal van *De 4 Helden* te tekenen.

U maakt om en om een verhaal van De Koene Ridder *en een verhaal van* De 4 Helden?
FC: Ja, *De 4 Helden* is voor mij een rustpunt. De scenario's zijn kant en klaar, zelfs al voorgeschetst door de schrijver. Ik hoef alleen nog maar te tekenen. Ondertussen denk ik dan na over de volgende *De Koene Ridder*.

De critici kunnen De 4 Helden *niet erg waarderen vanwege de stereotype personages en hun stereotype gedrag...*
FC: Maar het publiek is er wel! *De 4 Helden* worden stukken beter verkocht dan *De Koene Ridder*; ik betreur zelf ook dat *De Koene Ridder* niet populairder is. Met name in Canada zijn *De 4 Helden* verschrikkelijk populair. In Canada kenden ze alleen Kuifje en de grote bestsellers van nu zijn Bollie en Billie, het werk van Franquin, Lucky Luke èn *De 4 Helden*! *De 4 Helden* wordt zelfs als lesmateriaal gebruikt op scholen daar; de kinderen schrijven er scenario's voor...

Uw tekenstijl is bijzonder helder, uw verhalen zijn uitstekend leesbaar. Is het niet bijzonder moeilijk om een verhaal helder te vertellen en om bijvoorbeeld gevechten overzichtelijk te houden?
FC: Je moet de lezer in de eerste plaats altijd duidelijk maken waar de handeling plaatsvindt. Daarna kun je details aanbrengen, close-ups gebruiken, als je maar helder blijft.

De dynamiek van uw verteltechniek ontbreekt mijns inziens in uw manier van tekenen; de geïnkte lijnen ogen nogal stijf...
FC: Dat vind ik zelf ook. Ik hou ook veel meer van mijn geschetste pagina's, dat lééft veel meer.

Van het voorlaatste album, Valstrik in Kiev, *is in het Frans een bijzondere uitgave gemaakt; een uitgave op groot formaat, met de geschetste pagina's van het boek. Hebt u die schetsen voor dat album verder uitgewerkt dan u normaal doet, of schetst u altijd zo gedetailleerd?*
FC: Nee, ik heb er nauwelijks iets aan toegevoegd. Het enige wat mij een probleem heeft opgeleverd is het feit dat ik het inkten nu op een aparte film moest doen; dat heeft me veel moeite gekost. Normaal inkt ik altijd op de originele platen.

Verandert u veel aan het verhaal onder het tekenen?
FC: Nee, alleen details. Het scenario heb ik vantevoren uitgewerkt.

Hoe lang doet u over het tekenwerk?
FC: Als ik goed kan doorwerken, maak ik twee platen per week.

ROLAND VECHT TEGEN DE UITPUTTING. HIJ KAN NIET MEER. STAMELEND ZEGT HIJ:
WAAROM HEBT U DAT GWENDOLINE AANGEDAAN?
OMDAT IK HIER KONING BEN!

Maar dat lukt niet altijd, begrijp ik?
FC: Nee, ik word vaak gevraagd om te komen signeren; dat vind ik wel leuk, want het zijn eigenlijk de enige uitjes die ik heb, maar het onderbreekt wél mijn werk, en dus zeg ik vaak nee; je moet immers steeds opnieuw op gang komen.

Kleurt u uw verhalen zelf in?
FC: Nee, *De Koene Ridder* is door verschillende mensen ingekleurd; eerst door mijn vrouw, later door anderen, zoals Jacques Debruyne, die nu zijn eigen strips maakt bij Glénat.

Zijn uw aanwijzingen voor de inkleuringen gedetailleerd? In de 'psychedelische' scènes worden bijvoorbeeld heel aparte kleuren gebruikt...
FC: Ik laat veel aan de inkleurder over, maar ik leg wel uit waar ik een bijzonder effekt wil hebben. Zo heb ik één keer, in zo'n 'psychedelische' scène, negatief-kleuren gebruikt; je weet wel, als je een negatief-film van een kleurenfoto ziet, zie je een groen gezicht in plaats van een rood.

Die scènes hebben me in De Koene Ridder *altijd bijzonder geboeid.*
FC: Ja, maar je moet er niet teveel gebruik van maken. Alleen als Roland verschrikkelijk kwaad is, of gewond, kun je zoiets gebruiken.

Ze schappen een wat 'fantastische' sfeer, die van De Koene Ridder *méér maakt dan een gewone ridderstrip. Maar die fantastische sfeer weet u ook te creëren op een subtielere manier, door voor bepaalde scènes bijzondere kleuren te kiezen, bijvoorbeeld, of natuurlijk door een fantastisch gegeven te nemen, zoals in* De Ruiters van de Apocalyps; *het meest geslaagde album wat mij betreft...*
FC: Het is ook mijn favoriete album.

Heb je voor dat album veel gelmik gemaakt van mythologische achtergronden e d ?
FC: Nee, maar de kracht ervan komt misschien voort uit mijn eigen gemoedsstemming van dat moment. Mijn vrouw was toen zwaar ziek... Elk album van *De Koene Ridder* is toch een heel persoonlijk album, waarin mijn stemming van dat moment naar voren komt.

Mat Schifferstein

ZozoLala's StripTop *100* en Auteurs

Het herhalen van de Top 100 aller tijden *is zo mogelijk een nog grotere gok dan de eerste keer (zie ZL 28). Doen er nu meer mensen mee? Ligt het op de vorige of is er geen verband? Doen er ook nieuwe lezers mee, of juist eerdere inzenders? Welnu, we mogen redelijk tevreden zijn. Iets minder inzenders dan twee jaar terug (102 om precies te zijn), maar een flinke respons van Belgische lezers. Verder een redelijke verdeling van recidivisten en nieuwe dadere.*
Vergelijken met de vorige Top 100 zullen we uitgebreid doen - en we moedigen iedereen daarin aan - maar het is een hachelijke zaak, ook omdat we hebben besloten een andere puntentelling te hanteren. Vanuit de overweging dat het vóórkomen bij de tien beste auteurs of boeken belangrijker is dan de rangorde daarbinnen, krijgen alle vermeldingen eerst 10 punten en vervolgens 1 tot 9 voor de rangorde. Nummer 1 krijgt er geen 10 maar 19 punten ook, want die plaats heeft toch wel een speciale betekenis. Hierdoor komen we op 28 punten voor nr 1, 19 voor nr 2, 18 voor nr 3, enz. tot 11 punten voor nr 10. Overigens vermelden we nu ook het totaal aantal vermeldingen. Het maar mun daarvoor is gelijk aan het totaal aantal inzendingen, 102. Met ex-aequo vermeldingen zijn we deze keer ook iets anders omgesprongen. De als tweede genoemde boeken of auteurs werden wel meegeteld, en daardoor viel er aan het einde van de lijst wat af. Overigens waren de meeste inzenders erg consequent in het noemen van delen, en is dat de oorzaak van het nu wel voorkomen van zowel Op zoek naar Peter Pan 1 *als* 2, *en ook zowel* Rork 1 *als* 2. *Het meetellen van de scenaristen die als tweede werden genoemd leidde tot een iets, maar niet veel, groter aandeel van deze in de auteurslijst.*
Maar genoeg hierover, hier zijn aar de drie (!) *lijsten.*

Boeken

De *Boeken-Top 100 aller tijden* opent met een even nipte als verrassende overwinning voor een nieuwkomer: *Samber* van Yslaire en Balac versloeg *Het gele teken* van Jacobs (vorige keer nog onbedreigd winnaar) met een minimem verschil. Voor ons was het tot de laatste dag onduidelijk wie zou gaan winnen. Het verschil in punten is eigenlijk te verwaarlozen. Wel werd *Samber* vaker genoemd. Daarentegen werd *Het gele teken* gemiddeld drie plaatsen hoger gewaardeerd. Een goede derde plaats is er voor *De dorpsgek van Schoonvergeten* van Comes, vorige keer tweede.
Ook in de rest van de Top-10 komen we grotendeels dezelfde titels tegen als twee jaar terug. De titels spreken voor zich, we zullen hier alleen de belangrijkste verschillen aangeven. Toen derde, nu slechts op 10 staat *Op zoek naar Peter Pan 1*. Als echter de punten van deel 2 worden meegerekend

1	**Samber-Minder is meer (Yslaire-Balac)**	**453**	**28**
2	**Blake en Mortimer-Het gele teken (Jacobs)**	**450**	**23**
3	**De dorpsgek van Schoonvergeten (Comès)**	**367**	**20**
4	Thorgal-De schaduwen voorbij (Rosinski-Van Hamme)	301	17
5	De jacht (Bilal-Christin)	273	16
6	De gezellen van de schemering- De vale ogen van de moerasstad (Bourgeon)	264	16
7	De ballade van de zilte zee (Pratt)	260	15
8	Cromwell Stone (Andreas)	248	15
9	De toren (Schuiten-Peeters)	245	15
10	Op zoek naar Peter Pan 1 (Cosey)	232	14
11	De kinderen van de wind- Het meisje in het want (Bourgeon)	203	12
12	Léa (Rossi-Letendre)	188	12
13	XIII-Zwarte vrijdag (Vance-Van Hamme)	187	13
14	Ragebol 1-De droom van de walvis (Frank-Bom)	184	12
15	Jeremiah-De winter van een clown (Hermann)	165	9
16	Rork-Fragmenten (Andreas)	164	10
17	Maus (Spiegelman)	160	10
18	Comanche- De hemel is rood boven Laramie (Hermann-Greg)	159	10
19	Zwartkijken (Franquin)	154	10
20	Op zoek naar de tijdvogel- De jager (Loisel-Letendre)	150	10
21	De falangisten van de zwarte orde (Bilal-Christin)	148	9
22	De vrouw van de tovenaar (Boucq-Charyn)	148	9
23	Libertair intermezzo (Teng)	147	10
	Robbedoes-QRN op Bretzelburg (Franquin Greg)	147	8
25	Thorgal-Alinoe (Rosinski-Van Hamme)	140	9
26	Bran Ruz (Auclair-Deschamps)	128	6
27	Thorgal-De boogschutters (Rosinski-Van Hamme)	124	8
28	Lady in blue (Bilal)	123	7
29	Jeremiah-Het eindeloos experiment (Hermann)	119	7
30	De gezellen van de schemering- De betovering van het nevelwoud (Bourgeon)	118	8
	John Difool De Incal van het duister (Moebius-Jodorowski)	118	7
	De koorts van Urbicande (Schuiten-Peeters)	118	8
	Majoor Fataal (Moebius)	118	7
34	Sluiers over de Pont de Tolbiac (Tardi-Malet)	114	8
35	De onnoembaren-Gele geschiedenis (Conrad-Yann)	113	7
36	De kinderen van de wind- Handelspost Juda (Bourgeon)	110	7
37	Op zoek naar Peter Pan 2 (Cosey)	102	6
38	Ragebol-De beeldhouwers van het licht (Frank-Bom)	101	6
39	Kermis der onsterfelijken (Bilal)	97	6
40	De holle aarde (L&F Schuiten)	93	6
41	Asterix-Het eerste legioen (Uderzo-Goscinny)	90	6
42	Blueberry- Ballade voor een doodskist (Giraud-Charlier)	88	5
43	Blake en Mortimer-SOS meteoren (Jacobs)	86	5
44	De wezel (Comès)	85	5
45	Rork-Doorgangen (Andreas)	84	5
46	Cyrrus (Andreas)	83	5
	Max Fridman-Hongaarse rhapsodie (Giardino)	83	6
	XIII-Alle tranen van de hel (Vance-Van Hamme)	83	4
49	Franka-De tanden van de draak (Kuijpers)	82	5
	Jonathan-Kate (Cosey)	82	5
51	De grot der herinnering (Andreas)	77	4
52	Kuifje-De juwelen van Bianca Castafiore (Hergé)	76	5
	Kuifje-In Tibet (Hergé)	76	5
54	Avontuur zonder helden (Dany-Van Hamme)	75	5
	Het stenen geheugen (Vink)	75	5
56	De ijstrein (Rochette-Lob)	71	5
57	De torens van Schemerwoude-Babette (Hermann)	69	5
58	Blake en Mortimer-De valstrik (Jacobs)	68	3
59	De kinderen van de wind- Het uur van de slang (Bourgeon)	66	4
	Lalyna (Hausman-Dubois)	66	4
61	Besame mucho (Loustal-Paringaux)	64	4
	Corto Maltese-In Siberië (Pratt)	64	4
	Detective Dombret- Saint Germain des morts (Bodart-Streng)	64	4
	Jonathan-De blauwe verte tussen de wolken (Cosey)	64	4
65	Jeremiah-Het woedende water (Hermann)	62	4
66	Oriëntaals dagboek (Ferrandez)	61	4
67	Jeremiah-Delta (Hermann)	60	3
	Jeremiah Afromerica (Hermann)	60	4
69	Blank Requiem (Rochette Lob)	59	3
70	Jonathan-Greyshore Island (Cosey)	57	3
71	Bob Fish (Chaland)	56	4
	Jeremiah Julius en Romea (Hermann)	56	4
	De kakkerlakkenkiller (Tardi Legrand)	56	4
74	Kuifje-De blauwe lotus (Hergé)	54	3
75	Batman-De terugkeer van de Dark Knight (Miller)	53	3
76	De kinderen van de wind-Ebbehout (Bourgeon)	52	3
77	Macabere sfeer (Hulet)	51	3
78	Blauwbloezen-Blauwen en vrouwen (Lambil-Cauvin)	50	3
	Het gesticht (Gimenez)	50	3
80	Blueberry-Angel Face (Giraud-Charlier)	49	3
	De schaduw van de raaf (Comès)	49	3
82	Freddy Lombard-Het olifantenkerkhof (Chaland)	48	3
83	Max Fridman-De poort naar de Orient (Giardino)	47	4
	De torens van Schemerwoude-Germain (Hermann)	47	3
85	Feux (Mattotti)	45	3
86	Guust-De Flater saga (Franquin)	44	3
	Het land van langvergeten- De gevangenen van het moeras (Vicomte-Makyo)	44	3
	Rona-De eerbiedwaardige doctor Woo (Louarn)	44	3
89	Bernard Prince-Gisteren en vandaag (Hermann-Greg)	42	3
	Blake en Mortimer- Het geheim van de grote pyramide 1 (Jacobs)	42	2
	Franka-De ondergang van de donderdraak (Kuijpers)	42	2
92	Comanche-Duivelswinger (Hermann-Greg)	41	2
	Comanche Red Dust (Hermann-Greg)	41	2
	Guus Slim-De verdronken wagen (Tillieux)	41	2
	De medianen van Cymbiola (L&F Schuiten)	41	2
96	De woestijnschorpioenen (Pratt)	39	2
	XIII-Waar de indiaan gaat (Vance-Van Hamme)	39	3
98	Durango-Het noodlot van een desperado (Swolfs)	38	2
	Op zoek naar de tijdvogel- De tempel der vergetelheid (Loisel-Letendre)	38	2
	De spookjonk gezien vanaf de eerste rijen (Forest)	38	2

Top 50 Aller Tijden

René Smulders, Carl Bieker en Mat Schifferstein

(toen niet in de *Top 100*, nu op 37), komt het boek weer heel hoog.
Hetzelfde geldt voor *Rork 1* (toen 9, nu 16) en *2* (toen er niet in, nu 45). Overigens doet Andreas het heel goed. De positie van *Rork 1* in de top 10 is overgenomen door *Cromwell Stone* (en let wel: alleen door stemmen van lezers, niet van de redactie). Vorige keer kwam *Cromwell Stone* al voor op 73, dat was nog op stemmen voor de Franse uitgave. Ook *Cyrrus* is in de tussentijd uitgekomen in het Nederlands: toen 89 nu 46.
De toren verving voor Francois Schuiten *De holle aarde* in de top 10. Ook verder zien we dat recente boeken het goed doen, en dat daardoor wat oudere boeken gaan zakken. Nieuwe entree's zijn, naast de al genoemde, o.a. *De vale ogen van de moerasstad* (op 6!), *Lea* (op 12), *Ragebol 1* en *2* (14 en 38, wat een binnenkomst), *Maus* (17), *Op zoek naar de tijdvogel 1* en *3* (respectievelijk 99 en 20), *Libertair intermezzo* (23), *Lady in blue* (28), *XIII 3* (48), *Het stenen geheugen* (55), *Lalyna* (59) en *Became mucho* (61).
Een aantal auteurs scoort heel breed. Ten eerste is daar Hermann met 12 titels in de top *100* (was 11). Op hem komen we nog terug bij de auteurslijst, evenals op Bourgeon, die met 6 vermeldingen even hoog scoort als de vorige keer, maar zijn boeken wel veel hoger ziet komen. Was twee jaar terug *Het meisje in het want* nog zijn hoogste boek op 23, nu staat dat op 11, en is *De vale ogen van de moerasstad* nieuw op 6! Andere auteurs die met betrekkelijk veel titels aanwezig zijn: Bilal, Giraud-Moebius, Andreas, Jacobs, F. Schuiten en... Van Hamme.
Opmerkelijk tenslotte is de aanwezigheid van Mattotti. *Feux* haalde de lijst wel, *Le signor Spartaco* net niet. Het wordt blijkbaar toch wel tijd voor een Nederlandse uitgave, evenals voor *A contract with God* van Eisner (ook net buiten de lijst).

Auteurs

Was het bij de boeken tot het laatst toe spannend wie zou gaan winnen, bij de auteurs lagen de nummers 1 en 2 al heel snel vast. Hermann won met een straatlengte voorsprong. Hij werd genoemd in twee op de drie lijstjes. Bourgeon werd genoemd in bijna de helft van alle inzendingen. Daarmee doen beiden net duidelijk beter dan twee jaar terug, toen Hermann nipt won van Giraud-Moebius, en Bourgeon slechts zevende werd. Beide auteurs, zo hebben we gezien, kwamen ook in de *Boeken-Top 100* beter tot hun recht. Ze zijn blijkbaar populairder dan ooit.
Giraud-Moebius staat nog mooi op een derde plaats (al zag het daar lange tijd niet naar uit), en blijft zo nog net voor het groepje Schuiten-Jacobs-Andreas-Rosinski. Dit groepje (dat eerst de plaatsen 9 t/m 12 innam) is daarmee Franquin, Bilal, Hergé en Pratt (vorig jaar 3, 4, 5 en 6) voorbij.
Erg goed scoren ook Van Hamme (was 23), Boucq (was 42) en Giardino (was 44). Het algemene beeld dat zich opdringt is dat juist die auteurs goed scoren die de laatste paar jaren goede boeken hebben geproduceerd. De enige uitzondering hierop is Jacobs (wellicht door ons pluggen?). Het geldt zeker ook voor de meeste nieuwelingen: Hislaire-Yslaire, Frank, Hulet, Loisel, Vink, Letendre en Teng. Net buiten de lijst vielen nog: Micheluzzi, Conrad, Breccia (!), Makyo, Liberatore en Mattotti.
Duidelijke zakkers in de lijst zijn vaak tekenaars die de laatste jaren niet veel, of niet veel bijzonders meer hebben geproduceerd: Tardi (van 8 naar 14), Goscinny (van 13 naar 26), Kresse (van 16 naar 31), Barks (van 17 naar 39) en Charlier (van 24 naar 42). Fruit vielen onder andere Christin, Vandersteen, Morris en Auclair (van hem hebben we al weer even niets gezien, ook al is dat niet zijn schuld).
Je zou uit deze gegevens ook kunnen afleiden dat het merendeel van de inzenders vrij jong is, en nog niet kan oordelen over veertig of vijftig jaar stripmakerij. Daar staat tegenover dat we zelf ook merkten dat het heel moeilijk was om een zogenaamd objectief oordeel te geven: als Pratt tegenwoordig slechte verhalen maakt vertroebelt dat het beeld van Pratt als de maker van heel goede albums en ben je dus geneigd om hem lager te waarderen. Jonge auteurs, die nog een opgaande lijn vertonen, worden daarentegen juist gemakkelijker hoog ingeschat. Hieronder links de Top-50 lijst, met achter de naam het gescoorde aantal punten en daarachter het aantal vermeldingen.

Nog een lijst...

Als favoriete auteurs worden genoemd, worden de scenaristen veelal ondergewaardeerd. Deze zien we wel vaak terug bij de boeken in de *Boeken-Top 100*. Hierin komen weer relatief weinig boeken voor van auteurs met veel, ongeveer gelijkwaardige boeken, die in de auteurslijst wel goed worden gewaardeerd.
Om dit eruit te halen hebben we besloten een derde lijst samen te stellen, met de gebundelde punten (eerste kolom) van alle vermeldingen (tweede kolom) van alle verschillende boeken van één auteur (derde kolom) uit de inzendingen voor de *Boeken-Top 100*.
Dit idee ontstond vorige keer. Toen zou deze top zijn gewonnen door scenarist Van Hamme, terwijl hij in de auteurslijst slechts op 23 kwam. Zo groot is het contrast deze keer niet: Van Hamme werd nu bij de auteurs veel meer genoemd (en hij staat nu op 13).
Ook hier was Hermann oppermachtig. Stonden er al 12 boeken van hem in de *Boeken-Top 100*, in totaal werden 20 verschillende titels genoemd. De punten voor de titels van *Comanche* en *Bernard Prince* kwamen ook zijn scenarist Greg ten goede, die evenwel zijn derde plaats ook dankte aan albums met Franquin, Paape en Dany. In de auteurslijst kwam Greg niet voor: hij zou op 68 zijn geëindigd. Overige scenaristen die nu ineens opdui-

1	Hermann	1211	68
2	Bourgeon	766	45
3	Giraud-Moebius	589	35
4	Schuiten F.	569	33
5	Jacobs	568	32
6	Andreas	558	33
7	Rosinski	544	33
8	Franquin	540	31
9	Bilal	460	28
10	Herge	432	26
11	Pratt	407	24
12	Cosey	377	24
13	Van Hamme	368	23
14	Tardi	339	22
15	Comes	311	19
16	Vance	300	19
17	Lawrence	269	17
18	Eisner	238	14
19	Kuijpers	216	13
20	Hislaire-Yslaire	209	13
21	Boucq	201	14
22	Chaland	196	13
23	Cauvin	185	12
24	Frank	173	11
25	Giardino	169	12
26	Goscinny	159	10
27	Lodewijk	131	8
28	Franz	127	9
29	Gotlib	119	8
30	Sokal	116	9
31	Kresse	105	7
32	Hulet	103	7
33	De Jager	102	8
34	Godart	98	6
35	Manara	96	7
36	Loisel	92	6
37	Tillieux	80	5
	Uderzo	80	6
39	Barks	78	5
40	Vink	77	5
41	Servais	75	5
42	Charlier	73	5
	Derib	73	5
	Jije	73	5
45	Dany	69	4
46	Letendre	69	5
47	Teng	62	4
48	Swolfs	61	4
49	Corben	60	3
50	Foster	60	4
	Martin	60	4

1	Hermann	1108	70	20
2	Van Hamme	915	62	11
3	Greg	705	45	18
4	Schuiten F.	700	44	8
5	Andreas	699	42	7
6	Bourgeon	695	50	6
7	Jacobs	692	36	6
8	Bilal	671	40	5
9	Rosinski	657	41	9
10	Yann-Balac	624	39	6
11	Cosey	579	35	8
12	Comes	515	29	4
13	Pratt	502	29	9
14	Christin	483	29	5
15	Hislaire-Yslaire	481	30	2
16	Giraud-Moebius	476	29	10
17	Franquin	441	28	9
18	Peeters	432	29	4
19	Letendre	384	25	4
20	Vance	356	23	5
21	Herge	344	22	12
22	Bom	301	19	3
23	Frank	285	18	2
24	Charlier	230	14	7
25	Tardi	215	15	5
26	Boucq	194	12	3
27	Auclair	192	11	4
28	Loisel	188	12	2
	Rossi	188	12	1
30	Goscinny	186	12	6
31	Uderzo	170	11	5
32	Giardino	161	12	4
33	Spiegelman	160	10	1
34	Jodorowski	155	10	4
35	Conrad	152	10	4
36	Charyn	148	9	1
37	Teng	147	10	1
38	Kuijpers	143	8	3
39	Rochette	130	8	2
40	Lodewijk	129	9	8
41	Deschamps	128	6	1
42	Eisner	126	8	6
43	Chaland	123	8	3
44	Dany	121	9	3
45	Legrand	115	7	2
46	Malet	114	8	1
47	Cauvin	104	7	5
	Hulet	104	7	5
49	Vink	100	6	2
50	Macherot	98	5	5

ken zijn Yann-Balac, Christin, Peeters, Letendre, Bom, Charlier en Jodorowski. Sommige auteurs scoorden ineens hoog op grond van slechts één boek, o.a. Rossi en Spiegelman, en de scenaristen Charyn en Legrand.
Van de auteurs die hier veel lager uitkomen dan in de auteurslijst, kan gezegd worden dat ze relatief weinig boeken in de *Boeken-Top 100* hebben. Men vond het blijkbaar moeilijk kiezen tussen de vele albums van *Guust* of *Robbedoes* (Franquin staat niet 8 maar 17), *Blueberry* (Giraud-Moebius niet op 3 maar op 16) of *Kuifje* (Hergé niet 10 maar 21). Ook Kuijpers, Lodewijk, Eisner en Hulet waren weinig vertegenwoordigd, terwijl Soxal, Lawrence, Kresse, Gotlib, Godard, Barks, Derib, De Jager en Franz helemaal weggevallen. Voor zover titels van *Canardo* en *Storm* werden genoemd, waren het telkens weer andere. Zo sprokkelt Hergé 22 vermeldingen bij elkaar, maar wel verdeeld over 12 albums van *Kuifje*. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld Hislaire-Yslaire, waarbij 28 van de 30 vermeldingen voor *Samber* waren (en de overige voor *Frommeltje en Viola 4*, nota bene het niet vertaalde verhaal).
Ook Bourgeon komt duidelijk lager uit, terwijl in totaal toch maar zes titels worden genoemd. Blijkbaar vindt men deze al zo gelijkmatig van kwaliteit dat ze toch relatief weinig worden genoemd.

De prijswinnaars

Zoals we aangekondigd hadden zouden er een aantal prijzen verloot worden onder diegenen die ons met hun inzendingen geholpen hebben. Hieronder volgen diegenen die binnenkort hun kamer kunnen opsieren met een fraaie poster of die een lijvig ZL-Klassiek in hun boekenkast mogen zetten:
De Erika Raven zeefdruk gaat naar: John Verbruggen, America en naar Peter Engelen, Wilrijk (België);
De zeefdruk van Bert van der Meij (The River) gaat naar: Martijn Snoodijk, Alkmaar en S. A. de Voogt, Berkel en Rodenrijs;
De zeefdruk van Ben Jansen (Sodom) gaat naar: Roland Coenen, Echt (L.) en Maud Wellens, Vosselaar (België);
De ZL-Klassieken gaan naar: Herbert de Paepe, Zele (België), Herman Kamp, Den Ham en Wilco Pruysens, Middelburg;
De klapper op de vuurpijl, een levenslang abonnement op ZozoLala gaat naar: Marcel Damen, Spijkernisse.

Lezersprijs

Tja, we schreven het al in ZL 36: voor sommigen zou het uitkiezen van het beste album van 1987 een moeilijke opgave worden. Er waren dan ook redelijk veel albums in het vorige jaar uitgekomen die op de nominatie zouden kunnen staan voor onze lezersprijs.
Zoveel mensen, zoveelgedachten: wij hebben maar liefst 65 verschillende albums uit de ingekomen post kunnen halen.
Hierbij moet wel opgemerkt worden, dat verschillende inzenders méér dan één album genoemd hebben. Geen probleem, in feite hadden we het idee zelf aan de hand gedaan; wij willen het immers niet op ons geweten hebben dat lezers hun kerstvakantie met dergelijke keuze-dilemma's zouden bederven. Hoeveel lezers zouden dan niet vertwijfeld aan hun stoel gekluisterd hebben gezeten, met in elke hand een favoriet album, de ogen schichtig van de een naar de ander bewegend. Dat hebben we dacht ik met deze oplossing wel voorkomen.
Nee, problemen waren er wél voor de ZL-redactie: afgezien van het nodige telwerk bleek al ras dat er geen sprake was van een echte uitschieter. Het is niet anders. We zagen het in ieder geval niet zitten om op basis van één verschilpunt (dus een album dat één keer extra was genoemd) de lezersprijs toe te kennen.
Géén lezersprijs dus, ondanks alle inzendingen. Om toch enig beeld te geven van de meest gewaardeerde albums van 1987, volgt hier een klein overzicht. De volgorde heeft niets te maken met de mate van waardering!
Besame Mucho (Loustal, Paringaux), Lea (Rossi, Le Tendre), Maus (Spiegelman), Ragebol - beide albums! - (Frank, Bom), De Toren (Schuiten, Peeters), XIII - Spads (Vance, Van Hamme).

ERIKA RAVEN

De tekenares van **Thomas Rindt** en winnares van de Stripgidsprijs, de **Adhemar 1987**, maakte reeds vorig jaar voor ZozoLala deze exclusieve 5-kleuren zeefdruk. Gedrukt in een beperkte genummerde en gesigneerde oplage van 80 exemplaren, op papier met aquarel-persing. Formaat 40x60 cm. **F 30,00 / 570 Bfr.**

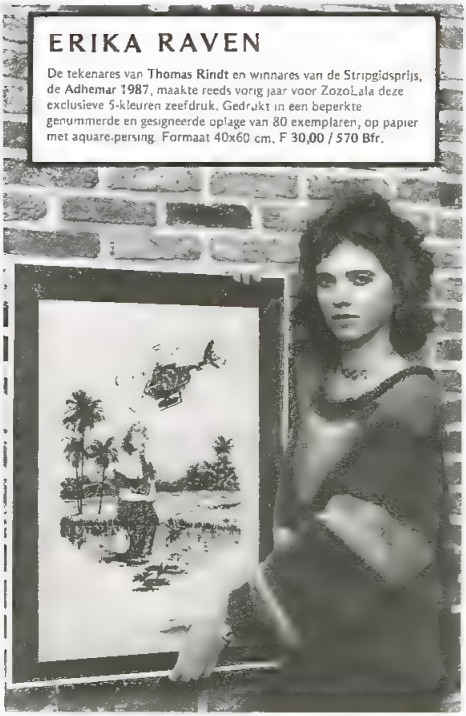

'THE RIVER'

'Where do you come from, Willard?' 'Ohio, sir.' Een op Apocalypse Now geïnspireerde zeefdruk van **Bert van der Meij** (bekend uit Wordt Vervolgd). Gedrukt in zwart en groen op luxe papier, in een beperkte genummerde en gesigneerde oplage van 80 exemplaren. Formaat 60x 84 cm. **F 35,00 / 665 Bfr.**

Gulden Blundr 1987: BRT Stripkwis

We wilden van jullie weten wie een onderscheiding verdient voor de meest opmerkelijke wanprestatie op stripgebied in 1987. Winnaar in deze wedstrijd van onvolkomendheden, flaters, misstanden en blunders krijgt een eretitel uitgereikt: *De Gulden Blundr*! De persoon, instantie (of anderzins) die hiervoor in aanmerking is gekomen krijgt *De Gulden Blundr* in de vorm van een oorkonde toegestuurd (zie de afbeelding rechts).
Welnu, jullie hebben ons voortreffelijk geholpen. Waar wij grote moeite hadden met het ondudelijke karakter van de lezersprijs, was dit daarentegen een fluitje van een cent: één handeling in het stripgebeuren had werkelijk bij iedereen de gal naar boven laten komen.
Wij hadden overigens de indruk, dat lezers zaten te springen om een dergelijke kans om hun ongenoegen over het striprandgebeuren te uiten. Enige impressies daarvan willen we jullie beslist niet onthouden; bovendien hebben de fraaiste bewoordingen een plaatsje hieronder gekregen. Genoemd werden o.a.: Andreas (niet te volgen, die man), de Gouden Bommel-jury (ongeëvenaarde ondeskundigheid), Manara (Bah!), de Suske en Wiske albums in het algemeen, Vandersteen in het bijzonder, Han Peekel, Titanic met zijn blote voorplaten etc.
Jullie inventiviteit was groot en behalve de door ons genoemde voorzetjes zijn er nog heel wat andere misstanden aan het licht gekomen.
En inderdaad, tot ons grote genoegen waren er enkele wanprestaties bij die met kop en schouders boven de anderen uitstaken; die met ruime voorsprong het kneusje van de zalm waren. Hoe vaak hebben we niet een uitgeverij als Glénât moeten noteren voor onze *Gulden Blundr*. Werkelijk, het ongenoegen over deze uitgeverij en haar beleid droop van de ingezonden brieven af. Een ander gewild object om tegenaan te schoppen bleek het Stripschap te zijn, met als hoogtepunt de gladjesverlopende verhuizing van de Strip3daagse naar Den Haag.
Maar het meest schrijnende geval van stripverloedering, de meest afstotende creatie binnen de wereld van de strip, de meest flagrante schending van strip-minded Nederland en België, de best uitgevoerde miskleun (van niet geringe afmeting) is - en U raadt het al - de BRT-stripkwis (Bravo Heren!)

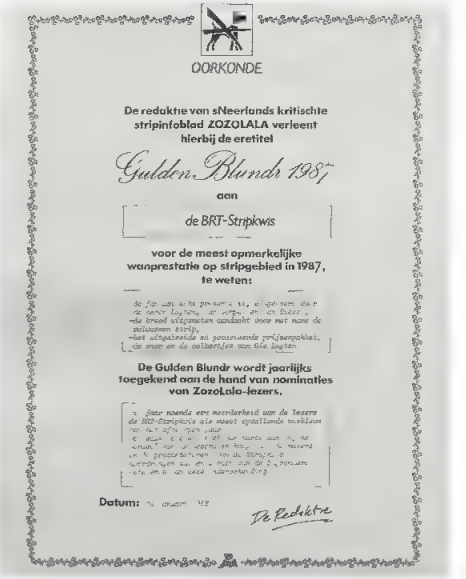

OORKONDE

De redaktie van sNeerlands kritische stripinfoblad ZOZOLALA verleent hierbij de eretitel

Gulden Blundr 1987

aan

de BRT-Stripkwis

voor de meest opmerkelijke wanprestatie op stripgebied in 1987, te weten:

De Gulden Blundr wordt jaarlijks toegekend aan de hand van nominaties van ZozoLala-lezers.

Datum:

De Redaktie

H E T Z. L. – G E V O E L :

"E.B.T.-Stripkwis (geeuw!)."
Jean-Pierre Timmermans - Kermt-Hasselt (B).

"Kuifje en de Alfa-kunst. In het boek werden Hergé's schetsen schots en scheef afgedrukt, op walgelijke gekleurde achtergronden en dikwijls met een hoek buiten de bladspiegel. Het geheel lijkt meer op een reclamefolder dan op een kunstboek, wat het eigenlijk zou moeten zijn. Als men dit vergelijkt met de perfect verzorgde Franse editie voelt men zich nonduit bedrogen."
Herbert de Paepe - Zele (B).

"De Gouden Bommel-jury, voor de manier waarop de winnaars de prijs nog niet kregen en uiteraard ook de manier waarop en door wie zij uitgekozen zijn."
Kees van Kempen - Vlaardingen.

"Uitgever Glénat, liever geen albums dan dit!"
John Verbruggen - Americaa.

"De stipte verschijning en distributie bij Glénat (om nog maar te zwijgen over hun prijzen.."
Peter Poelmans - Hasselt (B).

"Stripschrift nieuwe stijl. In de eerste plaats vanwege het gruwelijke omslag en onleesbare logo. Daarnaast het beperkte journalistieke vermogen van de redactie, die er van alles bijsleept om het blad te vullen. Het hoogtepunt vormde nummer 214, waarin het gesprek met Paul Herman van Glénat Benelux (nu we het toch over Blunders hebben) uitmondde in een gezapig koffiebabbeltje, in plaats van dit heerschap eens stevig aan de tand te voelen."
Herman Kamp - Den Ham.

"De Gulden Blundr gaat wat mij betreft naar uitgeverij Oberon voor de Big Balloon pockets, die zo scherp geprijsd zijn dat je haimwee naar een gewoon album krijgt."
Arjen van Loon - Wageningen.

"Maandblad Titanic, voor het blad stijf laten staan van gestripte dames in pornografische houding onder het mom van volwassen (sic!) strip."
Henk Veerman - Oost-Souburg.

"Voor mij gaat de Gulden Blundr naar de Verenigde Nederlandse stripartiek wegens haar blinde verering voor D. Matena."
Bart Pinceel - Leuven (B).

"Het Stripschap, voor de perfecte verhuizing en opnieuw schitterende organisatie van de Stripdriedaagse, waarbij men het nog voor elkaar gekregen had om "zoveel" tekenaars bij elkaar te krijgen."
Marcel Damen - Spijkenisse.

"De vrolijkste guiten zullen degenen zijn die de beslissing genomen hebben om van de, door Wilbert Plijnaar, uit de oubolligheid gesleurde, strip 'Sjors en Sjimmie' nu ook verhalen te laten maken door de één of andere Spaanse tekenstudio. Bah & Braak.
Of: zij van het Stripschap die nog steeds niet hebben besloten de ooit aan Han Peekel uitgereikte Stripschappenning zo snel mogelijk terug te eisen!"
Martijn Snoodijk - Alkmaar.

"Helaas heb ik geen suggesties voor de Gulden Blundr, of het moest de inzending van mijn Top 10 zijn."
Richard van Gastel - Rotterdam.

PRULLENBAK

In de vorige ZL maakten we al melding van de op handen zijnde veranderingen bij **Eppo Wordt Vervolgd**. Oberon heeft inmiddels definitief besloten dat met ingang van week 8 het blad EWV, zoals het er nu uitziet, ophoudt te bestaan. De 'uitstraling' van het TV-programma van Peekel was niet voldoende om een oplagestijging te bewerkstelligen. In de plaats van EWV komt een *tweewekelijks* stripblad met de naam **Sjors en Sjimmie**, op een wat groter formaat, met 48 pagina's in plaats van 32. De nieuwe formule zal bestaan uit grotere stukken van de vervolgverhalen en meer afgeronde korte strips. De strips blijven grotendeels hetzelfde. Er zijn nieuwe verhalen te verwachten van lopende series (Storm, Elno, Cor Morelli, January Jones, Russ Bender, Kasper en de Partizanen), nieuwe series: *Tuimel* door Fred Julsing en *De kinderen van de rekening* door Yurg de Muinck en Rosita Cappaert, korte verhalen van nieuw talent Mark Wick, *Eric de Noorman* (de klassieker "De geschiedenis van Bor Khan", door Kresse omgewerkt tot balloenstrip en ingekleurd) en twee 'antieke' verhalen van *Professor Palmboom* van Dick Briel. Het spande er even om, maar *Gilles de Geus* blijft gewoon verschijnen, Hanco Kolk en Peter de Wit zijn bezig met een nieuw lang verhaal ('De Batavia"). *De Alsjemaarbekend Band* verdwijnt wel, maar Evert Geradts komt wellicht terug met een nieuwe serie.
Het meest opzienbarende nieuws is wel (zeker gezien de nieuwe naam) dat Robert van der Kroft, Wilbert Plijnaar en Jan van Die ophouden met het maken van **Sjors en Sjimmie**, het onverminderd razend populaire duo. De strip verdwijnt niet helemaal, want in elk nummer zal een 6-pagina verhaal van Sjors en Sjimmie verschijnen, echter van andere scenaristen en getekend door een Speanse studio in een (imitatie-) Van der Kroft-stijl. Het vertrek van het auteurstrio heeft te maken met onenigheid over de nieuwe aanpak. Oberon beschouwt de strip (al zo'n 60 jaar) als haar eigendom en wilde langere verhalen, maar Robert, Wilbert en Jan konden geen hogere produktie halen en waren ook niet bijzonder gelukkig met de plannen die de redaktie had met 'hun strip' en het feit dat alles grotendeels buiten hun om geregeld werd. Intussen kregen ze een beter aanbod van het Belgische vrouwenblad **Flair** (met wie ze oorspronkelijk kontakt hadden gehad over de doorverkoop van Sjors en Sjimmie aan dat blad). Vanaf week 12 zal daarom wekelijks in Flair hun nieuwe strip **Clair** verschijnen, een gagstrip met dezelfde opzet als Sjors en Sjimmie, maar met nu in de hoofdrol een meisje dat op kamers woont. In Flair zullen de heren ongetwijfeld ook minder last hebben van censuur. Wie de laatste maanden Eppo WV heeft gelezen zal bijvoorbeeld de van censuurbalkjes voorziene aflevering op het naaktstrand opgevallen zijn. De gag uit nummer 48 van het afgelopen jaar haalde zelfs de Nieuwe Revu. De clou daarvan, die betrekking had op de Jodenvervolging in de 2e Wereldoorlog, bracht bij een aantal lezers heftige emoties te weeg, getuige het officiële excuus van de redaktie drie nummers later. De pagina was op het laatste moment aangeleverd, toen de hoofdredakteur en een groot deel van de redaktie er niet meer waren, en werd zodoende ongezien afgedrukt. Het is dus ook niet waarschijnlijk dat deze aflevering in album verschijnt.
Overigens zullen Robert, Jan en Wilbert wel de supervisie blijven voeren over de langere verhalen van Sjors en Sjimmie in het gelijknamige blad.

Ook het weekblad **Robbedoes** had te kampen met teruglopende verkoopcijfers. Om kosten te besparen verschijnt het blad sinds nummer 2596 (12-1-1988) met 16 pagina's minder (36 in plaats van 52, voor dezelfde prijs). Verder is het blad 2½ cm. hoger geworden (even groot als Kuifje) en wordt het nu in offset gedrukt (in plaats van diepdruk, wat waarschijnlijk niemand zal opvallen) op iets matter, maar ook witter, papier. Er zullen minder redaktionele pagina's geplaatst worden, het blad gaat zich richten op een jonger publiek en op langere termijn zal er ook gesnoeid gaan worden in het aantal series. Binnenkort starten wel nog twee nieuwe series: *De ebbenhouten slang* (van Peyo-assistent Daniël Dezorger en geschreven door Steven Desberg) en *De witte ridder* (door Gabrion, bekend van de Pensiongasten). Ook binnenkort in Robbedoes weer nieuwe gags van *Guust Flater*! Op dit moment in Robbedoes een nieuw verhaal van *Lafyna* door Hausman en Dubois (vanaf nr. 53). Net afgelopen is *Kapitein Starbuck* door Foerster, een verhaal met kapiteins en kapers, maar soms ook sprookjesachtig (zie plaatje).

Robbedoes voor een jonger publiek, maar voor de wat oudere lezers wel een nieuwe **volwassen albumreeks**. Rond april verschijnen bij Dupuis (direkt in album, niet in Robbedoes) de nieuwe *Jeremiah (Strike)* van Hermann, *Een reis naar Italië* van Cosey en een nieuwe strip van Will en Desberg. Tegen oktober zal het eerste deel verschijnen van de (2 of 3-delige) reeks *De eeuwige oorlog*, door Marc van Oppen naar een verhaal van de SF-auteur John Holderman. Veelbelovend. We zijn benieuwd!

In Kuifje loopt nu de nieuwe **Rork**: *Sterrenlicht* (vanaf nr.52). Verder over Kuifje geen (goed) nieuws. Hoewel... volgens de in datzelfde nummer gepubliceerde uitslag van de Hitparade 1987 is *Julie, Klaartje, Cécile en de anderen...* (van Sidney en Bom) de meest populaire serie, net voor *Knipoogje* en *Thorgal*. Is dat goed nieuws?

Wederom wagen *Clumzy* en de *Jong Gemeentekrediet Club* zich aan een **tekenwedstrijd**. Na het succes van verleden jaar heeft men er zelfs een vast, twee-jaarlijks gebeuren van gemaakt.
De wedstrijd staat open voor alle Belgen tussen de 16 en 26 jaar. Zij moeten één of twee zwart/wit verhalen van 4-12 pagina's maken rond het thema "Idolen". De beste verhalen worden in een album gepubliceerd en de laureaten mogen bovendien nog eens 20.000 Bfr. verdelen.
Jullie hebben tot 30 mei de tijd om je meesterwerkjes op te sturen naar 'Clumzy-Club J Trofee', Pachecolaan 44, 1000 Brussel. Daar kan ook het reglement worden opgevraagd (geen overbodige luxe, zo merkten we de vorige keer).

Een groot warenhuis in België heeft haar **inpakpapier** voor vleeswaren en kaas laten bedrukken met gagstrips van Paul Luyckx. Niet bijster grappig, niet bijster goed getekend, maar een origineel idee (en al die tekenaars maar klagen dat ze geen publikatieruimte hebben).

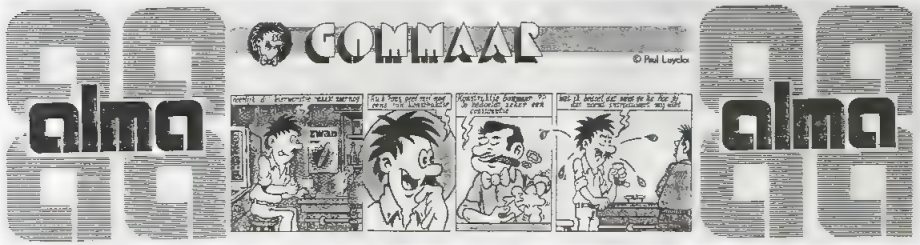

Yves Chaland heeft lange tijd serieus overwogen om verder te gaan met zijn creatie **Bob Fish**. Na het eerste album van Fish is het echter stil geworden rond deze figuur en tot op heden is er geen vervolg op het eerste deel gekomen. Yves Chaland zelf zegt hierover: 'Pas na het avontuur van Godfried van Bouillon en het album '*Het Olifantenkerkhof*' (met in de hoofdrol Freddy Lombard) ben ik weer met een verhaal van Fish begonnen. Het scenario hiervan lag al twee jaar klaar en was gemaakt in een periode dat ik in het ziekenhuis lag.' Zes pagina's van het tweede verhaal zijn volledig afgemaakt (één ervan is hiernaast afgedrukt). Chaland was echter lang niet altijd tevreden over het resultaat en begon daarom vaak opnieuw met het opzetten en uitwerken van de eerste bladzijden van dit verhaal. Chaland: "Het album stond stil en toen op dat moment een vriend van mij met het voorstel kwam om aan een nieuw stripblad (Métal Aventure) te werken, heb ik ook niet geaarzeld om Bob Fish aan de kant te zetten. In dit nieuwe stripblad ben ik toen begonnen met het derde avontuur van Freddy Lombard."
Een tweede album van Bob Fish lijkt er derhalve niet in te zitten, in ieder geval niet op korte termijn.

Van **Auclair** al even niets meer genoond? Hij heeft alweer 4 (vier) albums van Simon van de Rivier getekend: *L'oeil leur*, *Haïg* en *Haufrage 1 & 2*, waarbij Alain Riombet met het scenario geholpen heeft. Lombard heeft ze in de kast laten liggen (eerst vanwege het maandblad...) en wil ze nog steeds niet uitgeven. Auclair heeft nu een advokaat in de hand genomen om ze óf uitgegeven te krijgen, óf om de platen terug te krijgen. Ondertussen is hij begonnen met een nieuwe roman, *Celui-là*, samen met Riombet, voor (A Suivre) vanaf begin '88.

Tardi -eindelijk klaar met Rue de la Gare 120- tekent weer geen nieuwe Isabelle Avondrood, maar een bewerking van Céline's *Voyage au bout de la nuit*.

In het februari nummer van het literaire tijdschrift *Bzzlletin*: **Marten Toonder.**

Het 'amateur'stripblad **Gag** ziet er beter uit dan ooit. Met ingang van nummer 5 echt gedrukt en met een rode steunkleur. Met strips van Aad Duineveld, Peter van den Hoogen, Bas Oomen, Marcel Ruijters en Luc Verschuren, allemaal van meer dan gemiddeld nivo. Verder een interview met January Jones-tekenaar Eric Heuvel (met een oudere strip van hem) en een artikel over Fred Astaire. Alle artikelen zijn met de hand geletterd. Wat een werk, maar het resultaat is er dan ook naar! Voor 4 gulden is dit eigenlijk een koopje.
Gag, Noorderlaan 11, 1951 HA Velsen-Noord.

Onze feuilleton. Bij De Slegte gesignaleerd: Die vercomde band (Bretecher) 4,95, Wordt Vervolgd Presenteert 8,95, De drie kleine biggetjes 9,95, De Papieren Droomfabriek 9,95, Snoopy geeft meer dan een pootje + Een zorgeloze superster 6,95 p.s., Liefde is... 1,95, Neo 96 -Hela de heks 1,95, De avonturen van een vader en zijn zoon 1-5-6-9-10 en De lustige kapoentjes 1-2-3-4 (Sleen) 1,45, Berten Rodenbach (Nijs), De Bobbejaanstory (Broeckx/Bakker/Van Riet) en Zilverpijl (Sels, 3 albums) 1,45.

Frank Miller-liefhebbers opgelet! De prachtige **Dark Knight** verhalen zullen eind dit jaar ook gebundeld verschijnen, als paperback. Als je Millers meesterwerk maar moeilijk kon vinden in je stripspeciaalzaak (inderdaad, voor comics moet je terug naar de kranten- en bladenman, die vroeger ook wat strips verkocht!) kun je het Dark Knight-boek afwachten...
Maar er is meer: we signaleerden al het prachtige vervolg op de vier Dark Knight-verhalen, namelijk *Batman Year One*, geschreven door Miller en getekend door Mazzuchelli (in een stijl die wat wegheeft van Alex Toth). *Batman Year One* kun je ook in de kiosk vinden. Het duo Miller-Mazzuchelli heeft al eerder iets moois tot stand gebracht, namelijk een reeks *Daredevil*-verhalen (je weet wel, de reeks waar Miller beroemd mee geworden is). Die reeks is binnenkort verkrijgbaar in een Engelstalige bundeling , én verschijnt in vertaling in speciale nummers van de Superhelden-reeks, te weten 36 en 37 (respectievelijk 96 en 80 pagina's dik). Mis ze niet!

Spiderman-liefhebbers komen ook aan hun trekken, want in week 12 verschijnt het nonderdste nummer van deze superheldcomic. Dat is een bijzonder feit voor een Nederlandstalige comic, en daarom is het extra dik (tegen de normale prijs). Het bevat de volledige index van alle Nederlandse Spiderman-comics en een stukje geschiedenis. En misschien is het volgende ook nog het vermelden waard: Spiderman gaat trouwen! Lees Spiderman Extra, te verschijnen in week 19.

Van bepaalde comics, zoals *De Hulk*, zullen gebundelde jaargangen gaan verschijnen (1985 en later) in een heel beperkte oplage.

Voor wie er op zat te wachten: ons landje heeft haar eigen **Suske & Wiske-fanclub**. Door *f* 15,- over te maken op rekeningnummer 1088.11.670 van de Rabo-bank in Boxtel ten name van S. Feenstra, krijg je vier keer per jaar het clubblad thuis gestuurd. Over de inhoud kunnen we kort zijn; iedere pennescheet van de Vandersteenstudio (bij ongeacht welk produkt of welk bedrijf) staat nu voor het nageslacht geregistreerd. Voor de Fanatieke Fan dus een noodzakelijke noodzaak.
Oh ja, het geheel heeft de naam de Fameuze Fanclub meegekregen, maar met het Commerciële Copietje was de lading ook wel gedekt geweest.

Kasper wordt een trilogie - de trilogie van het masker. Johan de Moor en Stephen Desberg maakten er geen (Wordt Vervolgd) Roman van om het voor iedereen -qua prijs- toegankelijk te maken. De symboliek achter het verhaal -duidelijk vanaf deel 2- is het opgroeien van een kind tot volwassenheid - met alle hindernissen die daarbij horen. Overigens is Johan de Moor niet meer van plan nog meer *Quick en Flupke* te tekenen. Hoewel hij de tekenfilms wel zag zitten, kwam het voor hem steeds meer op het tekenen van de strips, naar iemand anders, dus met weinig eigen inbreng, en ook nog dertig mensen die zich er continu mee bemoeien. Maar 'die beker heb ik nu gehad'.

Een van de best verzorgde stripfanzines is zonder twijfel **Kartoen**. Voor *f* 1,50 of 25 Bfr. neem je dit keer naast Ivan Heylen plaats aan tafel bij Franquin. In dit interview, dat in België eerder in *Panorama* verscheen, vooral een beeld van de mens Franquin. Het tweede gedeelte van het blad wordt gevuld met een interessant gesprek met Edwin Nagels over zijn *Jan de Lichte*-trilogie. Kartoen wordt uitgegeven door het Vlaams Stripcentrum, Letterkundestraat 139, 2610 Wilrijk.

Hoi, ik zoek vrouwen die striptekenen, om werk uit te wisselen en elkaar te stimuleren.
Heb je interesse?
Bel Lejgn: 080-566033.

"De **Côtes ZozoLálá** is een betrekkelijk jonge, brutale wijn. Met zijn heldere, frisse kleur en soms wat koppige karakter beslist een aanwinst onder de anders zo zoete, aristocratische Nederlandse wijnen. De betere Côtes ZozoLálá is vrij vol met een verrassend bouquet en een prettige afdronk. Zij heeft al een grote naam als wijn die direkt na de oogst gedronken kan worden, maar kenners waarderen haar ook steeds meer als bewaarwijn." (Etiket uit een boekje met wijnetiketten, door uitgeverij Mondria verstuurd als relatiegeschenk).

In de serie *Verder bergafwaarts met de stripbladen in Frankrijk* deze keer: **Pilote-Charlie** publiceert vanaf november jongstleden alleen nog maar korte verhalen.

Glénat is in Frankrijk begonnen met een integrale uitgave van de verhalen van **Steve Canyon** door Caniff. Italiaans (liggend) formaat, groot, stofomslag, kortom: prachtig. Alleen jammer dat niemand Frans leest... hoewel, hoef je je niet te storen aan de toch wel aanzienlijke prijs van 159 *Franse* Francs.

GOED NIEUWS SLECHT NIEUWS

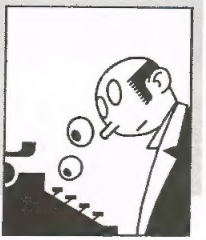

Plano (Swarte & Hefting)

Op het eerste gezicht ziet *Plano* er nogal onafgewerkt uit. Twee stukken dik grijs karton (met voorop een vignet in rood), waar de rug onbeschermd tussenuit steekt. Maar wie Swartes werk kent weet dat hij een grafisch probleem altijd op een onalledaagse manier weet uit te werken en dat is ook hier het geval. De vormgeving is goed doordacht, het drukwerk is netjes en het boekje is stevig ingenaaid. Om als katalogus bij de Swarte-tentoonstelling te dienen is het wat te beperkt van opzet, maar de beschouwing over Swartes werk (door Paul Hefting), de 32 afbeeldingen en de biblio- en biografie geven, met name voor wie niet zo bekend is met Swarte, een aardige indruk van wat zijn grafische kunst zo uniek maakt. *(Peter)*
Uitg. De Harmonie/Het Raadsel; f 29,90; 48 pag. kleur gekart.

De Koningsstrijders1: De groene man van het bos (Rouge & Cothias)

Een verhaal over een simpele boerenzoon, Kern, die ridder wil worden in het leger van koning Arthur (een aardig gegeven). Een weergave van de omstandigheden waarin de bevolking aan de grenzen van een in verval zijnd Romeins rijk leeft. Een bevolking die geen steun van Rome hoeft te verwachten, maar voor zichzelf moet opkomen (dit kan een boeiend verhaal gaan worden).
Maar dan: Kern, die niets anders blijkt te zijn dan een doorgeslagen boerenpummel, die loopt te kakelen als een kip zonder kop, wiens akties ongeloofwaardig zijn, die zich af en toe gedraagt als een kleuter en op het volgende moment 15 jaar ouder lijkt: geen touw aan vast te knopen!
Bovendien zijn de reakties van diegenen die hij ontmoet op zijn zachtst gezegd vreemd te noemen én een enkele keer zelfs tegenstrijdig.
Voeg daarbij een Groene man die door het verhaal loopt te banjeren en het operette-gezelschap is compleet!
Het hele verhaal lijkt bevolkt met bewoners van paviljoen 3 die een dagje vrij hebben gekregen. Wat mij betreft mag deze Big Balloon doorgeprikt worden: dit album is te snel opgeblazen en in de lucht gelaten (Big Balloon, dé verrassing van 1987? Blij dat het al 1988 is.) *(Carl)*
Uitg. Big Balloon; f 8,95/140 Bfr; 46 pag. kleur.

Het domein van Alkibar (Ségur & Chévallier)

Een nieuwe Vlaamse uitgever en dat kunnen we alleen maar toejuichen. Zeker nu 'Den Gulden Engel' en 'Glénat' hun produktie drastisch hebben verminderd. 'Blitz' is de naam van de uitgever en 'blitz' zijn de uitgaven ook: harde kaft, groot formaat, glanzend papier en ingebonden in plaats van gelijmd. De uitgever heeft natuurlijk het volste recht om voor de formule van luxe-uitgaven te kiezen, op voorwaarde dat de prijs niet kunstmatig hoog gehouden wordt. Maar in de winkel worden we aangenaam verrast: 399 Bfr./f 21,95 voor zo'n uitgave kan bezwaarlijk te veel worden genoemd. Toch een slecht punt: de lettering is in de twee eerste albums blijkbaar als haastwerk afgedaan. Hopelijk wordt dit verholpen bij de volgende uitgaven.
Het domein van Alkibar is het tweede album in de Delta-reeks die blijkbaar de sword & sorcery- of heroïc-fantasy-verhalen in haar vaandel draagt. Alhoewel men daar niet zo zeker van mag zijn. Tegenwoordig worden reeksen niet meer aangeboden als samenhangend geheel voor de lezer, maar eerder als commerciële ruggesteun voor de uitgever.
Chevallier en Ségur zijn nieuwkomers op de Nederlandstalige markt en laten gedegen vakmanschap zien. Maar meer dan dat ook niet. Drie kwabolden (dwergen) gaan op zoek naar hun nieuwe koning. Tijdens hun tocht krijgen ze gezelschap van Firfin, zwerver en dief, en van Morkaï, een reus zonder hersenen. Dat is het verhaal in het kort, maar ook in het lang, want veel meer gebeurt er niet. De figuren zijn te stereotyp (de domme reus, de sluwe, hebzuchtige dief, de achterdochtige leider) en hebben te weinig achtergrond om te boeien. Ook de naar eigen smaak geknutselde omgeving (een vast gegeven in heroïc-fantasy-verhalen) is weinig boeiend. Een bos is een bos, een moeras een moeras, een stad een stad, en de vijandelijke monsters of vliegende rijdieren zien eruit zoals we zouden verwachten. De tekeningen zijn dus wel degelijk, maar inspiratieloos. Sommige platen zouden zelfs erg sfeervol zijn, als de inkleuring wat funktioneler was gebeurd. Het hele album door wordt er met zachte, lichte lichte kleuren gewerkt. Scènes in ongure steegjes of vochtige kerkers, zelfs nachtelijke vechtpartijen worden met lichtgrijs ingekleurd alsof er grote schijnwerpers op staan gericht.
Samengevat is het een leuk verhaal, maar voldoet het niet aan de eisen die men mag stellen aan luxe-uitgaven. Gelukkig heeft Blitz nog wat sterker materiaal in zijn fonds zitten (Juillard, Berthet, ...) en gaan ze met hun goed verzorgde albums (hopelijk) een mooie toekomst tegemoet. *(Pep)*
Uitg. Blitz; f 21,95/399 Bfr.; 46 pag. kleur.

Kanaal 13 (Gleever & Van Die)

Eén van de leukste strips in Eppo Wordt Vervolgd in 1985/86 was Kanaal 13 van Gerard Leever (bekend van zijn "Dagboek" in Striprofiel, "Ernst Vrolijk en Dick Hout" in Robbedoes en "Oktoknopie" in Taptoe) en Jan van Die (scenarist van "Sjors en Sjimmie"). "Kanaal 13" is een klein televisiestation dat met ambitieuze eigen produkties de grote omroepen naar de kroon tracht te steken. Geldgebrek noopt de medewerkers tot bijzondere inventiviteit bij het maken van de programma's, maar zoals de naam al doet vermoeden gaat er het één en ander fout. Gleever en Van Die parodiëren op genadeloze wijze successen als Superman, Madonna, Rambo, E.T. en Star Trek, en clichees betreffende bazen & secretaresses, feministes, journaallezers en andere minderheidsgroepen worden kwistig misbruikt. De humor is vaak behoorlijk 'op het kantje' en dat is de strip ook noodlottig geworden. Niet dat de lezertjes zich ergerden, maar wel bepaalde hoge heren bij de uitgeverij. Eerst werden enkele teksten veranderd, later bleken sommige scenes niet door de beugel te kunnen en werd een heel verhaal geweigerd. Exit Kanaal 13.
Gelukkig is nu een deel van de verhalen (inklusief het 'verboden' verhaal) in album verschijnen. Niet bij Oberon, maar uitgegeven door de makers zelf. Je moet toch wât. Bijzonder leuk is, dat het album ingedeeld is als het Kanaal 13 Televisieprogramma voor een hele week en de inhoudsopgave achterin dient daarbij als programmagids. Voor wie houdt van niet al te subtiele grappen is dit een prima aanschaf. *(Peter)*
Uitg. Divo; f 8,95/130 Bfr; 48 pag. kleur/zwartwit.

STRIPVOORSPELLING

Onderstaande albums zijn gerangschikt naar de door de uitgever opgegeven verschijningsdata. Deze wijken echter geregeld af. Achter elk album staat de prijs in Hfl/Bfr, voor zover bekend. Het cursieve kommentaar is voor rekening van de redaktie.

Week 4 — 25 januari t/m 31 januari

ADLER 2: De schuilplaats van de Katana (Sterne) Lombard; 7,50. *Lombard komt dus met een prijsverhoging.*
BLAKE & MORTIMER 8: De valstrik (Jacobs) Comix Book; 185,-/ 3500. *Luxe herdruk op zeer groot formaat.*
CHLOROPHYL 13: Het testament van Anthracïet (Walli/Bom) 7,50
CRANACH VAN MORGANLOUP 2 (Convard/Vernal) Lombard; 7,50
JESSICA BLANDY 3 (Renaud/Dufaux) Novedi; 7,25
KNIPOOGJE 8 (Ernst) Lombard;
KOGARATSU 1: De bloedlotus (Michetz/Bosse) Dupuis; 14,95/275 hc. *Deze goede reeks nu ook in hardcover herdrukt!*
KOGARATSU 2: De schat van de Eta (Michetz/Bosse) Dupuis; 14,95/275 hc.
KOGARATSU 3: Gebroken lente (Michetz/Bosse) Dupuis; 14,95/275. *Aangezien Michetz in elk deel vooruitgaat...*
LACHWERK 1: Familie Suikerbuik: Een huisje in de zon (Binet) Arboris; 11,95/225. *Voortzetting van het Yendor-fonds.*
MENEER EDUARD 3: De bende van de Gong (Didgé) Lombard; 6,95
ROODBAARD 24: Opstand in Jamaica (Pellerin/Charlier) Novedi; 7,25. *De Novedi-albums gaan ook 30 cent in prijs omhoog.*
SJEF VAN OEKEL 4: Sjef bijt van zich af (Van de Boogaard/ Schippers) Oberon; 14,95/275 hc. *De tekeningen zijn prachtig, maar sommige grappen zijn echt niet meer te pruimen.*
TIMOER 26: Timoer in Virginia (Sirius) Dupuis; 7,50/130
ZWARTKIJKEN COMPLEET (Franquin) Arboris; 19,90/395 en 29,95/ 595 hc. *Herdruk van de delen 1 en 2. Superlatieven ontbreken!*

Week 5 — 1 februari t/m 7 februari

BUCK DANNY 44: De deserteur (Pellerin/Charlier) Novedi; 7,95. *Een eenmalige prijsverhoging vanwege de 10 pagina's extra.*
ROB VAN DE ROVERS 17: Tanks in het stadion (Esque/Tully) Oberon; 6,75/130. *Voetbal is oorlog?*

Week 6 — 8 februari t/m 14 februari

AUTEURREEKS 26: John Difool 5: De 5de essentie (Moebius/ Jodorowski) Oberon; 14,95 hc. *De vóórlaatste aflevering!*
COSSU 2: De poort van de grote Mhoi (Cossu) Dupuis; 17,50/ 295 hc. *Cossu kan tekenen, nu zijn verhalen nog.*
CRISTAL 5: Het proefkonijn (Marcello/Maric) Dupuis; 7,50/130
GULLY 1: De avonturen van Gully (Dodier/Makyo) Dupuis; 7,50/ 130. *Herdruk van de Debuutreeks 9.*
GULLY 4: De prins van de Piirns (Dodier/Makyo) Dupuis; 7,50.
HIS MASTERS ~~VOICE~~ FUCK (Van der Meij) Zet.E1; 4,95/95. *Gags uit de Music Maker. Zie ook Zoolala 25.*

JAAP 10: Hey opvliegende tapijt (Deliège) Dupuis; 7,50/130
JERRY SPRING 2: Yucca Ranch (Jijé/Rosy) Dupuis; 7,50/130 *Komplete herdruk verscheen eerder in Robbedoes 2475 uit '85.*
MINI-MENSJES 23: Het laatste der mini-mensjes (Seron) Dupuis; 7,50/130. *Waarin de lezer zich afvraagt waarom hij dit koopt.*
OOM DAGOBERT 38: Oom Dagobert en de computerkrakers, Oberon; 6,75/130. *Zoiets als "Hackers" van Schultheiss?*
ROBBEDOESALBUM 187: 18,50/315 hc.
WORDT VERVOLGD ROMAN: Reinaert de Vos/Close encounters of the dirty kind (Cabanes/Forest) Casterman; 21,90/375. *Leuk, oud werk uit de eerste nummers van WV.*
WORDT VERVOLGD ROMAN: 120 Rue de la Gare 1 (Tardi/Malet) Casterman; 21,90/375. *Lange WV-roman, gesplitst in 2 delen. Het tweede deel verschijnt al in maart. Nestor Burma lost op...*

Week 7 — 15 februari t/m 21 februari

BAKELANDT 39: Sitah on de planken (Leemans) Hoste; 5,50/95.
BIEBEL 8: De Biebel-euh (Ikke) Standaard; 4,95/90.
BOB MORANE 19: De draak van de Fenstones (Coria/Vernes) Lombard; 7,50
DONALD DUCK POCKET 37: DD en de Duivelsberg; Oberon; 6,75/130.
HOEMPAPA 5: Tegen leverziekte (Uderzo/Goscinny) Lombard; 5,25.
HUGO 3: De appelboom der goden (Bédu) Lombard; 7,50
JEROM 27: De nevelingen (De Ron/Meul) Standaard; 4,95/90.
KIEKEBOE 39: De fez van Fes (Mehro) Hoste; 4,95/95.
KONING HOLLEWIJN 19: De voorvaderscenter (Wijn/Hartog van Banda) Mondria; 27,50/535. *Inclusief "De Drummel".*
KONING HOLLEWIJN 20: De marsmannetjes (Wijn/Hartog van Banda) Mondria; 27,50/535. *Inclusief "De ontwoording".*
NIKY 3: Olie on the rocks (Dupa) Lombard; 7,50. *Daar ook al?*
POKERVROUW 7: Het oog van Barracuda (Renaud/Vernal) Lombard; 7,50.
ROBERT EN BERTRAND 78: Ikarii (Van Riet/Meul) Standaard; 4,95.
RODE RIDDER 80: De schildknaap (Biddeloo) Standaard; 4,95/90. *Herdruk in kleur.*
SUSKE EN WISKE 213: De eenzame eenhoorn (Geerts) Standaard; 5,50.

Week 8 — 22 februari t/m 28 februari

COLLECTIE CHARLIE PLUS 1: Op zoek naar de tijdvogel 4: Het ei van de duisternis (Loisel/Le Tendre) Dargaud; 8,90. *Groter formaat en dikker papier in deze nieuwe reeks, maar waarom nou niet écht mooi uitgegeven zoals dat in Frankrijk gebeurt?*
FC KNUDDE 24 (Toon) Vrijbuiter; 6,95/130.
STAMGASTEN 10 (Toon) Land Productions; 7,95/135. *Humor!*

Week 9 — 29 februari t/m 6 maart

ELFQUEST 14: De val (Pini/Pini) Arboris; 6,95/140.
PRINS VALIANT 37 (Foster) Junior Press; 6,95/130, *Steeds slechter papier en slechtere inkleuring. Jammer, jammer!*
TORENS VAN SCHEMERWOUDE 4: Reinhardt (Hermann) Arboris; 7,50/ 150 of 15,95/320 hc. *Hermann is dé auteur volgens de ZL-lezers. Maar hij maakt nu wel iedere keer hetzelfde.*

Verder verschijnt in februari

HET LEVEN VAN CORTO MALTESE (Pratt/Pierre) Casterman; 49,90/ 995 hc. *Corto's leven verteld door Pierre, met foto's en aquarellen van Pratt.*
KUIFJE IN DE SOVJET-UNIE (Hergé) Casterman; 24,90/475. *Facsimilé uitgave. Casterman gaat alle Franse zwart-wit albums van Kuifje vertalen en facsimilé uitgeven.*
KULTUUR EN TECHNIEK (Swarte) Raadsel/Harmonie; 24,90 hc. *Het vervolg op Moderne Kunst met oa. verhalen uit Swarte 30/40, verschenen bij Futuropolis.*
SCHATTENEILAND (Pratt) Casterman; 59,00/995 hc. *Oud werk uit '65 naar R.L. Stevenson. Eerder aangekondigd voor november.*
WORDT VERVOLGD NOVELLE: Bab El-Mandeb (Micheluzzi) Casterman; 29,90/595 hc.

Week 10 — 7 maart t/m 13 maart

AGENT 212 9: Op wielties (Kox/Cauvin) Dupuis; 7,50/130.
ARCHIE CASH 15: Curare (Malik/Brouyere) Dupuis; 7,50/130. *Malik tekent slechter en slechter en slechter en slechter.*
BERTHET 5: Het oog van de jager (Berthet/Foerster) Dupuis; 7,50/130. *Redelijk verhaal en tekenwerk.*
DE DRABBELS 1: De grote angst (Dodier/Makyo) Dupuis; 7,50/ 130. *Minder werk van de auteurs van JKJ Bloks en Gully.*
GERMAN EN WIJ 11: Wat levert het op (Jannin) Dupuis; 7,50.

HULLIE 3 (Toon) Land Productions; 8,75/135.
JESS LONG 13: Silicium Valley (Piroton/Wasterlain) Dupuis; 7,50/130. *Piroton tekent ook al minder goed dan eerst.*
THEODOOR GEELJSTERS 3: Marie Rechtdoorzee (Legall) Dupuis; 13,50/235 hc.
VROUWEN IN HET WIT 4: Operatie deegrol (Bercovici/Cauvin) Dupuis; 7,50/130.

Week 11 – 14 maart t/m 20 maart

COLLECTIE CHARLIE 24: Tristan 2: Het eiland van de verdoemde (Plisson) Dargaud; 7,25/150. *Vervolg op "De magiër van Branberry". Niet vervaarren met Martins Tristan!*
COLLECTIE PREMIÈRE 8: He Pao 3: De purperen mist (Vink) Dargaud; 14,95 hc.

DOMMELSPECIAL 1 (Dupa) Lombard; 11,95.
ED EN AD 2: De wolvenkoning (Cadot/Bom) Lombard; 7,50/130.
EDMUND BELL 2: De nacht van de spin (Follet/Stoquart) Dargaud; 7,25/130.
FANTASTISCHE RONDVAART 2: De watergodin (Rosinski/Smit le Bênêdicte) Lombard; 5,25.
GARFIELD 12 (Davis) Loeb; 5,50.
JULIE, KLAARTJE EN CECILE 4: Vrolijk en vrij (Sidney/Bom) Lombard; 7,50/130. *Populaire strip (zie Prullenbak).*
LOIC FRANCOEUR 1: Hartenkoning (Capo) Lombard; 7,50
MARSUPILAMI 2 (Batem, Franquin/Greg) Dargaud; 7,95
RUGNUMMER 9: De tol van de roem (Sque/Tully) Oberon; 6,95/130. *Nieuwe voetbalstrip van de makers van Rob van de Rovers.*
SNOOPY 12 (Schulz) Loeb; 5,50
STRIPROMAN 6: De triomf van Arn (Gal/Dionnet) Arboris; 21,95/425 of 31,95/625 hc. *Deel 1 (de helft van dit boek) verscheen al illegaal bij Dakota. Mooi Sword & Sorcery-verhaal met weergaloos gedetailleerd tekenwerk.*
UIT DE TOONDER STUDIO'S 24: Myra van Dijk 4 (Mazure) Arboris; 9,95

Week 12 – 21 maart t/m 27 maart

DONALD DUCK DUBBELALBUM 17; Oberon; 8,50/175
FAMILIE DOORZON 9: Dozo (De Jager) Oberon; 17,95 hc.
SJORS EN SJIMMIE 14: Adios (Van der Kroft/Plijnaar, Van Die) Oberon; 6,75/130. *Ondar andere Sjors en Sjimmie op het naaktstrand (ongecensureerd!).*

Week 13 – 28 maart t/m 3 april

DONALD DUCK 54: Als beeldhouwer (Barks) Oberon; 6,75/130
GROTE PYR 2: De grotten van de witte beer (Matena) Oberon; 6,95/130. *Herdruk in kleur uit de Oberon zwart-wit reeks.*
TOM EN JERRY 19: Vrijbuiter; 6,50

Verder verschijnt in maart

WORDT VERVOLGD ROMAN: Petra Cherie 2: Spionnen in Venetië (Micheluzzi) Casterman; 21,90/375

AGENDA

In het **Gemeentemuseum** van **Arnhem** is tot en met **21 februari** de **Wereldtentoonstelling van Joost Swarte** te zien. Na 21 februari reist de tentoonstelling door naar Brussel.
Het museum (Utrechtseweg 87) is dinsdag tot en met zaterdag open van 10.00u-17.00u en zon- en feestdagen van 11.00u-17.00u. Bel voor meer informatie: 085-512431.

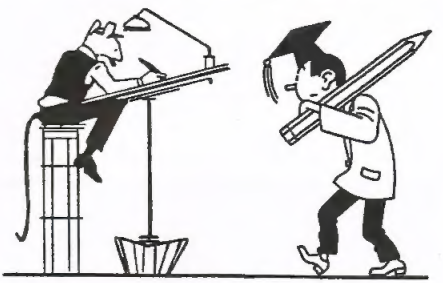

In het **Oorlogsmuseum** te **Overloon** (NB) zijn tot en met **28 februari** de originele striptekeningen te zien van Art Spiegelmans 'Maus, vertelling van een overlevende'.
Het oorlogsmuseum is iedere dag geopend van 10.00u-17.00u.
De toegangsprijs is *f* 6,- voor volwassenen, *f* 4,- voor tieners en *f* 3,- voor kinderen. Museumpark 1, 04788-1820.

In **Galerie Lambiek** te Amsterdam (Kerkstraat 78) is vanaf februari een tentoonstelling ingericht over het werk van Liberatore. Preciese informatie via: 020-267543.

WORDT VERVOLGD ROMAN: 120 Rue de la gare 2: Jo Eifeltoren (Tardi/Malet) Casterman; 21,90/395

Verder verschijnt in het eerste kwartaal

DON VITO 2; Loempia; 19,90 hc.
FOLLIES 5: Het liefdesconcilie; Loempia; 9,90
FOLLIES 6: De volle maan; Loempia; 9,90
FOLLIES 7: Tokyo Girl (Minus) Loempia; 9,90
FOLLIES 8: Bois Willys (Sire) Loempia; 9,90
FOLLIES 9: Lisa Bay (Sire) Loempia; 9,90
LAVA 4 (Kamagurka) Loempia; 5,95
MARK MEESTER 1: De voetstap van de Minotaurus (Hé) Dendros; 7,50. *Voortzetting van de Rijperman-albums.*
PALING EN KO 98; Biblos; 5,95
TITANICREEKS 19: Betsy's bedgenoten (Downs/Kurtzman) Dendros; 15,95 hc. *De bekende Kurtzman humor in 50 "erotische" één-pagina-strips uit Playboy.*
TITANICREEKS 20: Legendes van de Rock & Roll (Clerc) Dendros; 15,95 hc. *Sommige verhalen verschenen eerder in Titanic.*

WE HADDEN HET KUNNEN WETEN...
(Niet aangekondigd maar toch verschenen)

GROTE PYR 1: De wraak van de zwarte Gorre (Matena) Oberon; 6,95/130. *Herdruk in kleur.*
KANAAL 13 (Gleever/Van Die) Divo; 6,95/130. *Zie GNSN.*
KUIFJE DUBBELALBUM: Kuifje in Afrika/Kuifje in Amerika (Hergé) V & D; 8,75. *Alleen bij Vroom en Dreesman te koop.*
PRINS VALIANT 36: Het zwaard van de dode krijger (Foster) Junior Press; 6,95/130
SUSKE EN WISKE LUISTERSTRIP: De zingende zwammen; 15,95
SUSKE EN WISKE LUISTERSTRIP: De charmante koffiepot; 15,95
SUSKE EN WISKE LUISTERSTRIP: De ijzeren schelvis; 15,95
De bekende albums nu uitgebreid met een elpee of cassette.
UIT DE SCHATKAMER VAN SUSKE EN WISKE (Vandersteen) V & D; 8,95 hc. *Wattman, Jeromba de Griek en Het zoemende ei. Alléén bij Vroom en Dreesman.*
URBANUS 16: De krottenwijkagent (Linthout/Urbanus) Loempia; 4,95/78
URBANUS TWEEDE ONNOZELE SPELLETJESBOEK (Linthout/Urbanus) Loempia; 4,95/78

Alle artikelen uit deze rubriek zijn verkrijgbaar door overmaking van het totaalbedrag naar postgiro 32 5 39 37 of Amro Bank rek.nr. 44.06.30.959, tnv. Stichting Zet.El te Nijmegen. Bij Titanic-index, Zeer Luxe Magazines en Stripspecial ƒ 1,00 voor verzendkosten optellen bij het totaalbedrag (éénmaal, dus niet ƒ 3 wanneer je alledrie bestelt). De rest is inklusief verzending. Leveringstijd plm. twee weken.

We zijn steeds op zoek naar uitbreiding voor deze rubriek. Heb jij ook een handige index van een tijdschrift of auteur gemaakt? Stuur 'm op, wij geven 'm uit!

TITANIC-INDEX: overzicht op titel en op auteur van de nummers 1 t/m 25 van het maandblad Titanic (4 pag. Titanicformaat op stevig papier). ƒ 2,50 (+1)

ZOZOLALA KLASSIEK: de eerste 12 nummers integraal herdrukt, met toevoeging van 5 extra strippagina's en informatie over Stichting Zet.El. 190 pagina's zwartwit, slappe kaft met linnen rug. ƒ 30,00

STRIP-KAARTEN: 7 kaarten met tekeningen van Servais, Comès, Varenne, Giardino, Bert van der Meij, Erika Raven, Frissen. Bekend van de omslag van ZL 25, maar wel op steviger papier (zwartwit) ƒ 2,75

ZEER LUXE MAGAZINE: verzamelde knipsels betreffende Zet.El's Zeer Luxe-Reeks.

Nummer 1: de recensies van "This land is my land" (8 pag. A5) ƒ 0,75 (+1)

Nummer 2: Zeer Luxe fanmail, de enquête-resultaten betreffende "This land", alle recensies van "Cromwell Stone", signeeraktie Andreas, de prijsvraag-oplossingen en de vraag: Waarom een Zeer Luxe-Reeks? (24 pag. A5) ƒ 2,00 (+1)

STRIPSPECIAL: verschenen tgv. de Tweede Nijmeegse Stripdag. Met strips van een zevental Nijmeegse amateurtekenaars (A5, 40 pag. zwartwit) ƒ 1,50 (+1)

ZL POST service

ERIKA RAVEN, winnares van de Stripgidsprijs 1987, maakte al in oktober vorig jaar exklusief voor ZL een zeefdruk in 5 aquareltinten. 80 ex. gen. en gesign. op formaat 40x60 cm. ƒ 30,00

THE RIVER: op "Apocalypse Now" geïnspireerde zeefdruk van Bert van der Meij. 80 ex. gen. en gesign. formaat 60x84 cm. in de kleuren zwart en groen. ƒ 35,00

SODOM: zeefdruk van Ben Jansen, naar de gelijknamige strip uit Wordt Vervolgd. 100 genummerde en gesigneerde exemplaren op luxe papier (formaat 50x70 cm.) in de kleuren zwart en lichtblauw. ƒ 15,00

MORT CINDER

Door Alberto BRECCIA
en Héctor OESTERHELD

DE LODEN OGEN

Zeer Luxe Reeks dl.3

Beperkte oplage 400 ex. - Groot formaat (25x34 cm)
84 pagina's op luxe papier - gebonden in grijs linnen met stofomslag
Met extra een speciale, door de auteur genummerde en gesigneerde prent
ƒ 79,50 / 1510 Bfr

vertraagd tot eind maart/begin april

DORP IN DE RIVIER

HET BEROEMDE BOEK VAN A. DEN DOOIER SPECIAAL BEWERKT VOOR ZOZOLALA DOOR DIRK MATEMA

DORP IN DE RIVIER BESCHRIJFT DE TRAGISCHE ONDERGANG VAN DE PLATTELANDSARTS DR. TAKE TOBBEMA... EEN BOEK, WAAROVER DE CRITICUS MENNO HABRAKEN IN 1937 SCHREEF: „1079 PAGINA'S, INGENAAID 3.75, GEBONDEN 4.25..." EN E. DU STATION VOEGDE DAARAAN TOE: „OOK ZEER BRUIKBAAR ALS "PAPIER DE TOILETTE"..."

IN ZOZOLALA 38: DORP IN DE RIVIER!

Amices,

Hierbij het beloofde prentje. Het kostte het Bestuur nogal wat moeite de verblijfplaats van de heer Matena, onze Voorzitter en vormgever van de den Dooier-bewerkingen, in Lourdes op te sporen, aangezien het Bestuur enigzins moedeloos en bloc het hoofd had laten hangen naarmate genoemde heer Matena langer ongeneeslijk krank bleek en was hem zodoende wat uit het oog verloren, maar met wat hulp van andere lammen, blinden en hulpbehoevenden hebben we hem toch vrij snel kunnen localiseren. Hij verbleef al enige maanden in het Klooster van de Lichte Missen, een geheel uit gedempt rood opgetrokken gebouw van een zeer vooruitstrevende Zusterorde, althans gezien de kledij van deze vrouwtjes, die voornamelijk uit jarretel en nylonkous leek te bestaan. Of misschien overvielen wij de eerwaarde Zusters op een vroeg uur en waren zij niet geheel gekleed. Het duurde even voor onze heer Matena begreep wie wij waren en waarvoor wij kwamen, maar toen het tot hem begon door te dringen, voor welk een fantastisch, onbekrompen geldbedrag hij zijn levenswerk voort zou kunnen zetten voor uw ZozoLala, voltrok zich in razend tempo het wonder, dat de Heilige Maagd in Lourdes maar niet vermocht te bewerkstelligen: voor onze ogen zag men de beklagenswaardige, kromgetrokken, vroegoude patient veranderen als was hij Dr. Jeckill en Mr. Hyde, u weet wel, in eigen persoon. Binnen twee minuten stond de ons zo vertrouwd voorkomende heer Matena weer voor ons, jong, krachtig, slank, knap als een filmster en blinkend van werklust. "Op naar ZozoLala", schalde zijn ferme stem door het stille Lourdes en menig gehoorgestoorde was genezen, gelijk hijzelf.

Het plaatje is misschien nog wat onwennig, maar het jaar Lourdes is onze Voorzitter en Grote Vormgever niet in de koude kleren gaan zitten en laten we wel wezen, een Michel d'Angelo is hij nooit geweest, dat mogen we nu hij beter is, best wel weer eens hardop zeggen, Maar hij is terug en aan de slag, dankzij u en het Bestuur draait weer op Volle Toeren, zoals u in de toekomst zult merken. Uw deadlinelijstje hebben we bij de heer Matena op het hoofd getatoueerd, even onder de haargrens, zodat hij nimmer zal kunnen aankomen met smoezen betreffende de inleverdata van zijn werk. U weet dat nu en kunt hem dus genadeloos aanpakken mocht hij zulks toch doen.

Amices van de Stichting ZL, nogmaals duizendmaal dank voor uw gulle geste en het Bestuur zal u in haar gebeden gedenken, zoals de Zusters van de Lichte Missen onze Voorzitter zullen gedenken, nu tot in de Eeuwigheid, Amen.

Het Bestuur van de A. den Dooier Vriendenkring,
namens haar Voorzitter (voor de laatste maal).